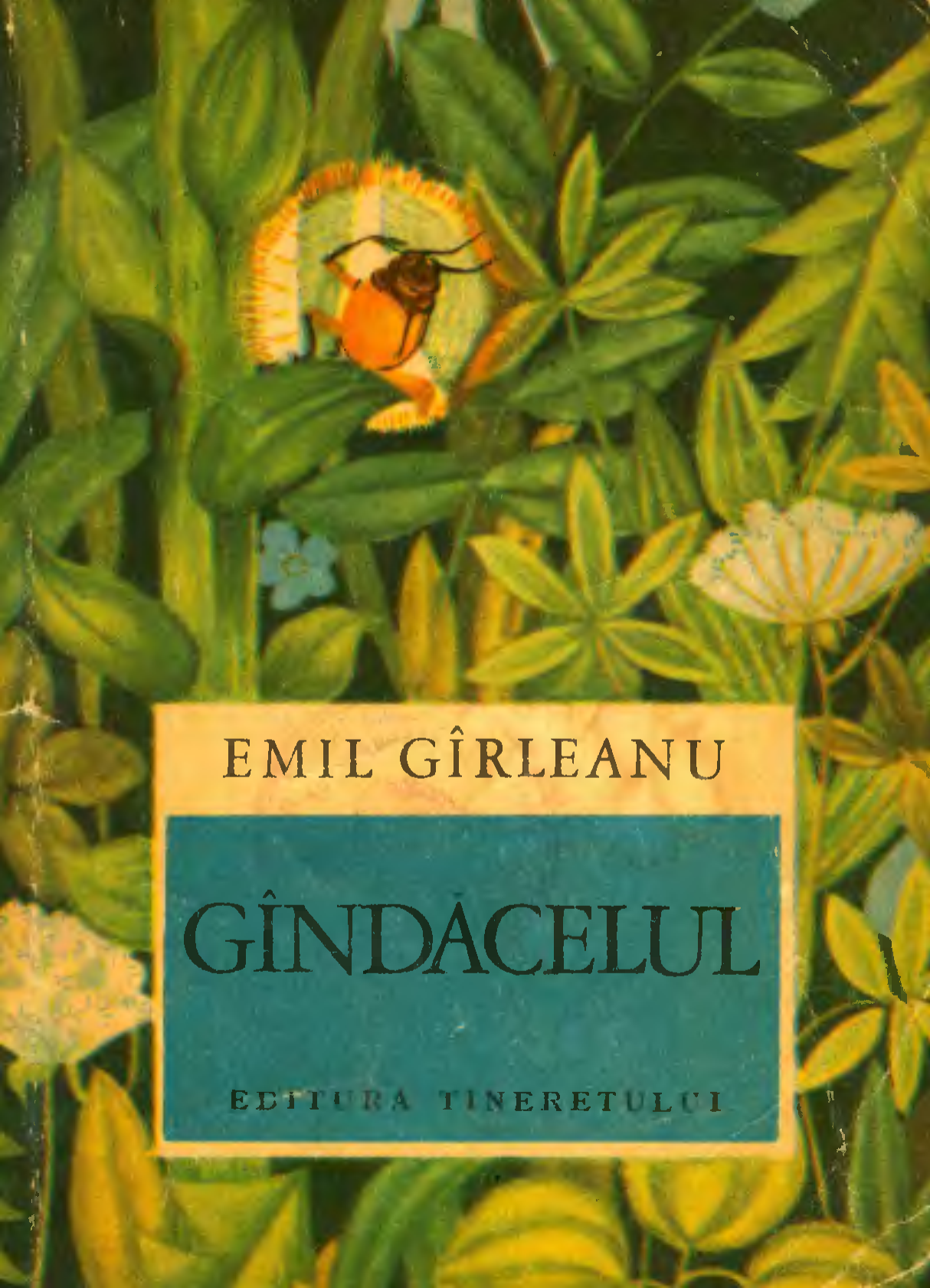

EMIL GÎRLEANU

GÎNDĂCELUL

EDITURA TINERETULUI

EMIL GÎRLEANU

GÎNDĂCELUL

EDITURA TINERETULUI

Ilustrații și copertă:
ILEANA CEAUȘU PANDELE

CÎT UN FIR DE NEGHINĂ

„Nu trebuie să fii cît un munte de mare ca să poți judeca. Ci de-ai fi cît o neghină, ori cît un fir de colb, dacă ai în căpușorul tău scînteia dumnezeiască ce cuprinde lumea, ți-i de ajuns: știi ce ești, de unde vii și-ncotro trebuie să te îndrepți". Gîndirea aceasta i-o spusese gînganiei o furnică. Și spusa muncitoarei îi intrase atunci pe o ureche și-i ieșise pe alta. De-abia văzuse de cîteva zile lumina soarelui, pămîntul, florile! În iarbă i-au părut toate un rai; dar cînd a întins aripioarele și-a zburat, mirîndu-se că poate să străbată aerul, cînd apoi a căzut, istovită de oboseală, pe-o frunză, atunci întîiași dată a cunoscut greul. Și spusele furnicii i-au venit în minte... Ce era? O

gînganie mică, fără strălucire, rotundă, ca o sămînță. De unde venea? Din iarbă; ținea minte că se trezise supt o rochița-rîndunicii. Dar încotro avea să se îndrepte? Ei, asta era greul!

S-a scoborît de pe frunză și-a purces să caute din nou furnica. A umblat încoace, încolo — furnica nicăiri. Altele a întîlnit, dar grăbite. Furnicile nu prea stau de vorbă. A mers mult și bine; altă gîndire n-a mai auzit. „Înțelepciunea e rară", se gîndea biata gînganie. Și acesta a fost al doilea necaz al ei. E greu începutul! Într-o zi o prinse ploaia; din nebăgare de seamă, căzu într-un șivoi. De-abia scăpă, pe un pai. Iar altă dată, ce spaimă, Doamne! stătu o clipă, fără suflare, supt talpa cizmei grădinarului. Avusese noroc de-o pietricică ce lăsase lîngă dînsa un gol. De ce-ți atîrnă viața în ziua de azi! Dar trebuia să se păzească cu tot dinadinsul. Trai e acela cînd ești nevoit să-l cumpănești în fiecare clipă? Umbla numai pe dibuitele: cercetînd, ocolind, ispitind. Colo e apă, dincolo oameni, mai la o parte un cărucior cu copii. „La ce m-a lăsat Dumnezeu dacă

n-am părticica mea de pămînt? se întreba gîngania. Unde să mă aşez ca să rămîn liniştită?" Atunci în faţă i se ridică deodată casa, locuinţa stăpînului grădinei. „Sus, acolo, trebuie să fie bine... dar e prea înalt". Să se ridice cu cumpătare. Întîi zbură pe vîrful unei gherghine; de acolo, pe-un copăcel, pe-un călin; pe urmă, pe iedera dimprejurul balconului. În sfîrşit, iat-o: a ajuns. S-a aşezat pe marginea streşinei. Uf! Cum arde tabla. Soarele o dogoreşte, un chin! Va să zică, şi aici, iad. Şi gîndul o munci iar: Ce rost avea pe lume?... Toate celelalte vietăţi păreau că au o chemare. Şi fluturul? Cum de nu. Dar fluturul e încîntarea ochilor, o floare zburătoare, e o picurare vie din curcubeu. Furnica îşi face casă, agoniseşte, trăiesc mii la un loc; furnica, dacă ar fi de o sută de ori mai mare, i-ar fi destulă mintea pe care o are acum, în vreme ce atîtea dobitoace, mari cît munţii, dacă ar fi de o sută de ori mai mici, nu le-ar ajunge mintea pe care o au cum sînt. Albina... Toate, toate. Şi ea? Seama ei pe lume?...

În clipa ceea gîza prinse cu ochișorii o semene a ei zburînd pe sus, căutînd poate un loc de scăpare ca și dînsa. Dar nici n-apucă bine să se uite la ea, cînd, ca o săgeată, o rîndunică se repezi din cuibul de subt streșină și prinse din zbor tovarășa de suferință. Peste o clipă se auzi țipetele de bucurie ale puișorilor cărora rîndunica le aducea hrană. Și gîngania, biata, își dete seama: „Vezi, asta e soarta noastră: să hrănim paserile, care au ce căuta pe lume!"...

... Gîza întinse aripioarele, se lăsă în gol, pluti puțin; apoi săgeata străbătu din nou aerul. Se auzi o pîlpîire de aripi. Și, îndată, puișorii primeau, gălăgioși, pe mama bună ce le aducea iar hrană.

(1909)

GÎNDĂCELUL

Cum venise pe lume, nici el nu-și dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn și parcă era de cînd pămîntul. Nu simțise nici durere, nici bucurie. Și mult își muncise gîndul: cum răsărise, și-al cui era? Mic cît un fir de linte, mișca piciorușele fragede și ocolea, pe de margini, frunzișoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică: ieși de supt umbra răcoroasă și dădu buzna afară, în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atîta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc și îndrăzni: deschise ochișorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfîrșit bine-bine și privi în sus. Se făcuse parcă mai mititel decît fusese. Cu cîtă strălucire, ce adînc și

albastru se dezvelea cerul! Și ce minune! cu ochișorii lui mărunți, cît niște fire de colb, îl cuprindea întreg. Și ce întunecime, cîtă umezeală supt frunzișoara lui. Ce căutase dînsul acolo? Iar din mijlocul tăriei albastre, un bulgăre de aur aprins arunca văpăi.

Tresări. Era el altul? Picioruşele nu mai erau ale lui de scînteiau așa? Și mai era îmbrăcat în aur! Căci și trupușorul lui, pe care și-l vedea pentru întîia oară, scînteia. Nu cumva era o fărîmiță căzută de acolo, de sus, o fărămiță de lumină închegată, rătăcită pe pămînt? Și, ca o adeverire, pe țărîna neagră trupul arunca o lumină dulce. Ce se mai întreba! Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare! Și cum să ajungă? Privi în sus; și atunci, deasupra căpușorului, zări lugerul unui crin ce se ridica așa de înalt, că parcă floarea din vîrf își deschidea paharul chiar dedesuptul bulgărului de aur, să-i culeagă razele.

În mintea lui își înjghebă planul. Să se suie pe luger în sus, să meargă, să meargă și să meargă pînă în vîrf; și de acolo, la bulgărul

de aur, din care credea că se desfăcuse: o săritură — sau o vedea el ce-o face.

Atunci se mișcă din nou, și după ce trecu peste un grăunte de piatră cît un munte și scoborî dincolo, se trezi la rădăcina crinului. Se odihni o clipă, apoi la drum, băiete! Mai întîi se rostogoli de pe tulpina lucie de cîteva ori în țărînă. Văzînd asta, se ridică pe piciorușele de dinapoi și, fără să știe pentru ce, cu cele dinainte își făcu, moș-negește, cruce. Pe urmă încercă din nou și văzu că poate. Luciu i se păruse lugerul crinului, și cînd colo avea atîtea adînciturі, atîtea ridicături: văi, dealuri. Dar ce mireasmă se revărsa de sus!...

Și-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers. Se uită în jos și-l prinse amețeala. Privi în sus și se cutremură. Ce, nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului! Puterile îi cam slăbiseră, dar nu se lăsa. Încă vreo cîțiva pași, și ici, deasupra, parcă se întruchipa o frunzișoară lătăreață, ca o prispă. Acolo o să se odihnească. Și iar purcese la drum; și umblă, și umblă, băiete; și de-abia ajunse. Iar cînd

a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de rouă, bulgărele de aur scăpătase de amiază. Și voinicul privi iar în sus. Privea în sus și nu-și credea ochilor: zile, săptămîni, luni avea de umblat. Și cît era de hotărît și de vînjos drumețul, nu-și putu opri un oftat:

— Uf! că mult mai am de suit, Doamne!

(1909)

SĂRĂCUȚUL!...

S-a iscat un vîrtej ca din senin. S-a înșurubat în pămînt, apoi a pornit-o, tehui, peste cîmp, curți și livezi, luînd cu el tot ce găsea mai ușor în cale. Și dacă de pe jos fura flori, pene și hîrtii, de pe-o ramură luă un cărăbuș, un cărăbuș mititel, castaniu, cu aripile fragede, cu ochișorii ca două neghiniți. Cărăbuș de primăvară. Cînd l-a luat vîrtejul pe sus, și-a strîns și el piciorușele, și a văzut că poate zbura și fără să dea din aripi.

Vîrtejul și-a făcut gustul, și-n mijlocul unui drum de țară, lîngă o curte, s-a înțepenit o clipă ca un sfredel, apoi s-a topit deodată, lăsînd tot ce luase, baltă, la pămînt. Iar cărăbușul căzu pe-o bucățică de hîrtie albă și

rămase acolo, amețit. Cînd s-a trezit, privi împrejur: un drum prăfuit. Și din capătul drumului, țanțoș, cu pieptul în platoșă, cu pintenii arcuiți, venea un cucoș. „Ia! scap de unul, și dau peste altul, își zice cărăbușul; ăsta mă-nghite!“ Cucoșul s-a apropiat, s-a uitat cu un ochi la cărăbuș și a trecut mîndru înainte. „Am scăpat!“ gîndi cu bucurie cărăbușul, și se întoarse să privească după cucoș. Atunci încremeni de spaimă. Din celălalt capăt al drumului sosea un curcan. Cărăbușul se făcu mai mic decît era, ținîndu-și sufletul: „Acuma chiar c-am pățit-o!“ Cînd ajunse curcanul în dreptul cucoșului, se înroti, își roși mărgelele și își dădu capul pe spate; iar cucoșul scoase pieptul și mai în afară, se înălță în picioare și forfecă aripile de cîteva ori în pămînt: își dădeau binețe. Cucoșul s-a dus, curcanul se feri parcă să nu calce cărăbușul cînd îl ajunse, și acesta, bietul, răsuflă: „Bine c-am avut noroc!“ Dar, deodată, de după gard, sări, mare, cu coada rotundă cît soarele la

răsărit, un păun. Paserea se legănă o clipă, apoi își strînse coada și zbură în drum. „De ăsta nu mai scap!“ crezu cărăbușul. Păunul s-a apropiat, l-a răsturnat cu ciocul pe spate, apoi iar l-a întors cum îl găsise și, lăsîndu-l, își văzu de drum. Cărăbușului nu-i venea să-și creadă ochilor că mai e în viață. Dar uite: colo e drumul, supt el hîrtia, pe dreapta gardul — trăiește. Ia să zboare acuma, cît putea mai repede, de-acolo, pe vreo creangă de copac. Să-și încerce aripile. Și le desfăcu. În clipa aceea un pui de sturz, mai mărișor ceva decît o nucă, zbură spre el. „Ei! de așa paseri mici, mai de seama mea, mi-i drag și mie“, gîndi cărăbușul, pregătindu-se chiar să dea sturzului „ziua bună“. Dar sturzul se lăsă lîngă bucățica de hîrtie, deschise pliscul, apucă, cu lăcomie, cărăbușul și: hap! hap! mai să se înece, îl înghiți.

Sărăcuțul cărăbuș!

De pe gard, o vrabie, care văzuse multe în viața ei, își așezase puișorii în rînd, să privească, de cum zărise cărăbușul jos. Și acum

îşi lua zborul într-alt loc, strigîndu-şi după dînsa odraslele cari duceau în minte o învățătură mai mult.

(1910)

CĂLĂTOARE

E călătoare! A ieşit din muşuroi furnica şi-a pornit, cum face în fiecare dimineaţă, a pornit să vadă lumea... Ea ştia că ochii duc şi mintea întoarce; că, văzînd multe, ştii destule şi ai de unde da şi la alţii. Şi ce fericire să călătoreşti dimineaţa, în revărsatul zorilor, cînd iarba e proaspătă supt rouă, aerul jilav de răcoare, şi cînd pe cer se prelinge lumina ca o undă de aur. Ş-apoi dimineaţa priveşti altfel lumea, altfel o judeci; gîndurile nu-ţi sînt spulberate, ci se limpezesc, ticnite, din prisos. De aceea furnica se scoală cu noaptea în cap şi porneşte la drum.

În dimineaţa aceasta a luat-o spre răsărit. Încîntată de frumuseţea soarelui, care se pre-

vestea prin mănunchiurile lui de raze, totuși avu puterea să se gîndească, drumeața, că, privind și minunîndu-se numai, nu cîștiga nimic. De aceea, îndată ce dădu, prin mirişte, de cizma unui vînător, își și puse în gînd să cerceteze, să cunoască mai bine făptura omenească în apucăturile ei. Îndrăzneață și destoinică, se ridică pe călcîiul pe care cîteva fire de nisip se prinseseră, apoi, cu iscusință, o luă încet pe cusătura carîmbului, în sus. Călătoarea își dete toată silința să se urce mai repede pe cizmă, căci vederea ei îi amintea, cu groază, priveliștea pe care cizma unui alt vînător i-o dăduse într-o zi: trei tovarășe din furnicar strivite, dintr-o dată, supt talpa grea a omului. „Ciudat, gîndi furnica în sine, s-ar zice că numai pentru ca să facă rău își învelesc oamenii picioarele în pielea groasă a încălțămintelor". Și tot gîndind astfel, furnica ajunse la pînza îmbîcsită de praf a pantalonilor vînătorului. Îi sui și pe aceștia, în zigzag, și, cînd dădu de cel dintîi buzunar al surtucului, se opri. Să se scoboare, să nu se scoboare-n el? Din cele ce învățase dintr-

atîtea călătorii, și de la alții, știa că pe oameni, mai ales, cu greu îi poți cunoaște pe dinafară. Iar în buzunarul unui om, îi povestise o bunică a ei că picase odată peste un pumn de ouă furate dintr-un furnicar; bunica dăduse de veste numaidecît, întreg neamul furnicesc venise și, în vreme ce drumețul dormea în iarbă, cît ai clipi, cărăbăniră toate ouăle, ca pe-o pradă de război. Așa, furnica își luă inima în dinți și, ușoară, se scoborî în buzunar. Scotoci încolo și-ncoace; într-un colț dădu peste cîțiva bani de aramă. Îi pipăi, îi mirosi — întrebuințare nu le putu găsi! „Ce-o fi făcînd oamenii cu lucruri cari, după cît se vede, nu le aduc nici un folos?“ judecă ea. Porni mai departe. Mai în sus, alt buzunar. Hai și-acolo! De-abia se scoborî însă, și, repede, căută să fugă înapoi. Buzunarul, îmbîcsit cu foi de tutun, o ameți se. „Iată ce fel de buruieni știu culege oamenii!“ își zise, dezgustată, furnica. N-avea noroc! O luă mai sus; se urcă pînă după gîtul vînătorului. Acesta ridică tocmai atunci mîna. Ispititoare, veni,

sprintenă, pe mînecă, pînă lîngă pumnul încleștat pe gîtul unei puști. Și cum căta ce anume vrea să facă omul cu lucrul cela ce-l ținea în mîini, cît ai clipi, prinse drept înainte zborul unei prepelițe. În vremea aceasta, o bubuitură groaznică răsună și-un nor de fum învălui furnica în ceață, în mirosul lui pipărat și acru. Vînătorul alergă și, mai din colo, ridică prepelița moartă și-o puse în tolbă. Furnica, ingrozită, o luă la fugă pe mînecă în sus, apoi, de cealaltă parte pe care se urcase, se scobori pe haină. Ca să ajungă jos, trebuia să treacă peste tolbă. Pași iute peste geanta de la șoldul vînătorului și, la marginea ei, îi mai veni sufletul la loc. Tocmai atunci ochii furnicii zăriră o bucățică de pîine ce rămăsese prinsă în rețea. Oricît era de grăbită, lucrul găsit știa că nu se lasă-n drum; mai ales merindele. „Bine că m-am ales măcar cu ceva", își spuse în gînd și se grăbi să culeagă fărămitura. Dar cum o apucă, îndată o și lăsă la loc: fărămitura era udă de sîngele paserii. „Brrr! va să zică ăsta e omul!" gîndi furnica

și repede-repede-repede o luă pe cizmă în jos. Se scoborî pe-un fir de iarbă și își scăldă, cu mulțumire, trupul într-o picătură de rouă.

(1910)

CÎNTĂREȚUL

E de neam! Între toate lighioanele lumii, gîndește el, nu era alta care să aibă strămoși mai aleși și mai de viță. Pămîntul era o nimica toată, un boț de humă ce orbecăia făr' de nici un căpătîi prin văzduh, cînd neamul lor grieresc își ridica osanale lui însuși, supt frunzele uriașe din cari astăzi nici măcar urme n-au rămas. Ei biruiseră vremea, dăinuiau stăpîni în lung și-n lat, ca și pe atunci. Chiar un străbunic al lui, cu mii de ani înainte, fusese cîntăreț în cuptorul brutăriei lui Por-Împărat. Și astea nu erau vorbe de ici, de colo, ci le povesteau bătrîni în toate mințile lor, și ei, firește, de la alți bătrîni pricepuți le auziseră. Căci doar așa rămîn poveștile pe lume.

Toate gîndurile acestea năvăliseră grierului în cap într-o seară, cînd nu putea aţipi din pricina unei privighetori care-i împuiase capul cu cîntecele ei, de sus, din copacul supt care dînsul se odihnea. „Mă rog, n-aş putea-o vedea şi eu pe dihania asta? Ce neam aşa de obraznic să fie?“ se întrebă grierul. Şi cum numai de întrebat se putea întreba singur, ca să afle şi-un răspuns, îşi puse în minte să iscodească pe o lăcustă, deşi numai la gîndul că avea să vorbească unei obrăznicături care îndrăznise să se întreacă din sărit cu el îl apucau furiile. O căută totuşi şi n-o găsi. „Firește, gîndi grierul, lăcustă şi să stea acasă, dracul a mai văzut?!“ Şi cum luna se ascunsese într-un nor, rugă pe un licurici să-i lumineze calea. Şi, aşa, se întoarse.

Toată nopticica nu închise ochii. Privighetoarea îşi făcuse de cap. Îl mai mîngîie însă pe grier iubirea şi laudele pe care o mulţime de vaca-Domnului — gîngăniile cele roşii stropite cu negru — i-o arătau. Lasă că-l căinau că nu putuse dormi, dar din semnele lor grierul înţelese că şi ele erau mirate de îndrăz-

neala unei paseri venetice care turbura liniștea băștinașilor de neam. Grierului i se umfla inima în piept de mîndrie și, în zori de zi, li se închină cu plecăciune, poftindu-le în juru-i, să-l asculte. Și, cu toată oboseala, grierul le cîntă, în cinstea lor, un imn al dimineții. Iar vacile-Domnului îl rugau să nu mai contenească, fiindcă ele altceva n-aveau de făcut decît să-l asculte.

Și le-a cîntat grierul pînă ce soarele s-a ridicat de cîteva suliți pe cer. Iar încălzindu-se grozav, cîntărețul se rugă de iertare, să ațipească puțin. Și se adăposti supt frunza unei rochița-rîndunicii. Iar vacile-Domnului se sfătuiră, se ridicară pe firicelele de iarbă dimprejurul culcușului cinstitului cîntăreț, și, legănîndu-se ușor, începură să-i facă vînt, să doarmă în răcoare, cum se și cuvenea unui mîndru crai ce era.

(1910)

O clipă ținu noaptea, cît țin nopțile de vară, cînd întunericul e numai o strîngere de aripi a luminii. Și totuși, îndată ce se trezi, fluturul, în răcoarea umedă a dimineții, i se păru că dormise de cînd lumea; de aceea zise în sine, bănuind:

„Ce Dumnezeu răsare soarele atît de tîrziu!"

Dar ca și cum Dumnezeu i-ar fi făcut pe voie, deodată se resfiră din înalt mănunchiul strălucitor al razelor de soare, și peste cîmpie năvăli un văl de aur. Fluturul își pîlpîi de cîteva ori aripile și, din vîrful galben al tulpinei de *lumînărică*, unde poposise de cu seară, își luă, zglobiu, zborul. Fiindcă nu fusese de mult pe la tîrg, o luă într-acolo.

Curînd zări o grădină cu fel de fel de flori. Trecu pîrleazul, și, mehenghi, se furișă întîi pe la ferestrele casei. Perdelele erau încă lăsate. Ce să vadă? Nimic! În schimb, de jur împrejurul privazurilor, cununi de *zorele* se împleteau, cu florile deschise, fragede, liliachii bătînd în albastru, sinilii bătînd în roz, acoperite de rouă ca de niște nestimate. „Fragede flori", gîndi fluturașul și, bătîndu-și aripile albastre stropite cu aur, le sărută pe rînd. „Aici o să stau astăzi pe vremea arșiții", gîndea ștrengarul. Dar tot privind la ele, găsi zorelelor o scădere; prea își schimbau fața: dimineața într-un fel, la amiază într-alt fel, iar seara se-nchideau morocănoase. „Nu-s statornice", adăogă craiul și plecă mai departe. Cum zbura, așa, deasupra straturilor, mirosul *rozetei* îi umezi sufletul. Repede se scoborî de se așeză pe o tulpină de rozetă. Și cum rămăsese pierdut, răsuflînd mireasma îmbătătoare, se gîndea: „Nu e floare mai fermecătoare ca rozeta, degeaba! În mireasma ei să mori, și mori fericit". Gîndind astfel, privi mai bine tulpina floarei. Cine-l pusese! Mîh-

nit, își mai schimbă din păreri: „Într-adevăr, îmbătător miros; dar de ce oare firea nu îmbină niciodată toate însușirile la un loc? Poftim, privește, cine împrăștie o asemenea mireasmă! Ce flori mărunțele, pipernicite, aproape verzi, ca și frunzele". Și fiindcă în clipa aceea veni pînă la el adierea unor *crini*, urmă: „Ce are a face rozeta cu crinii, cu crinii albi ca spuma laptelui!" Fără să stea în cumpănă, își făcu vînt spre lugerul înalt, subțire și mîndru al unui crin întîrziat. Așezîndu-se în potirul parfumat, alb ca zăpada, berbantul își destinse aripile puțin, să se odihnească, dar băgă de seamă că se umpluse de praful galben al floarei și se necăji: „Foarte mulțumesc de gazdă, dacă e vorba să ies mînjit!... Și unde mai pui că aici stai ca într-o mînăstire". Se înălță în aer. Se încălzise grozav. „Parcă e mai cald ca la cîmp", gîndi sprințarul. În vremea aceasta ochii lui zăriră, așa, ca o șuviță de sînge. Era un strat de *garoafe*. „Hai într-acolo"; întinse aripile, lovi de cîteva ori aerul și se lăsă, ușor ca un fulg, deasupra unei garoafe bătute, creață și îmbălsămată.

„Uite-o floare care nu-i năzuroasă, își zise; o găsești pretutindeni; și, cu toate astea, ar avea dreptul să fie mîndră cu fața ei îmbujorată. Da, garoafa într-adevăr mi-i dragă." Și stătea, hoinarul, tolănit pe frunzișoarele moi ca un pașă, cînd parcă îl ameți ceva. „Ce să fie? A! mirosul garoafei. Uite asta, cugetă craiul, asta nu-mi place la garoafă. Nu putea, adică, să aibă un miros al ei, numai al ei? Trebuia să împrumute mirosul pipărat de cuișoare? Pfui!" Zglobiul, își văzu de drum, aiurea, strănutînd... Și ziua trecea, și rătăcitorul zbura mereu, mereu, fără astîmpăr. „Uite colo un lăvicer de *nu-mă-uita*. Fiindcă-s albastre ca și mine, s-or fi crezînd, mă rog, lucru mare"; atingîndu-le, disprețuitor, cu vîrful arpii, le lăsă în urmă. Ce mai straturi de *ochiul-boului*! „Sînt prea din topor, băgă de seamă curtezanul. Ce e floare trebuie să aibă ceva care să se înrudească de aproape cu cerul, cu aerul... sau cu mine". Îngîmfat, se împiedică de o *gura-leului*: „Mersi, de-alde dumneata găsesc și-n cîmp, la țară". „Ei, cu *micșunica* se schimbă vorba, adeveri șiretul,

asta, da". Și se lăsă, elegant, în roate, deasupra floarei cuminți. Își strînse aripile una, își răsuci mustața, făcu ochii mici; micșunica rămase liniștită; gazdă bună, dar nu sprințară. Flăcăul se necăji: „Ho! băbătie, prea te crezi! Eu n-am venit să dorm." Și fugi, rîzînd. *Mărgăritărelele* nu le putea suferi, zbură pe deasupra lor, numai să le facă în necaz; întrucît privește *barba-împăratului*, îi venea rău numai cînd se gîndea la numele ei... Ziua trecea, soarele scăpăta; se mai răcorise. O luă înspre *gherghine*. Cocoțate sus, pe tulpinile lor, gherghinele îl priveau nepricepute. „Înalte și proaste", zise pierde-vară și, înălțîndu-se sus, căuta cu ochii *trandafirii*. Îi zări. Se scoborî încet, curtenitor, se închină în fața fiecăruia. „Flori de paradis, flori măiestre, flori...", dar cum se întorcea în dreapta și-n stînga, complimentînd, aripa i se zgîrie de-un ghimpe. Craidonul o șterse repede, fără să se mai uite înapoi... Trecu pe lîngă *lalele* fără să le privească; dar în drum făcu cu ochiul *rochiții-rîndunicii*, o veche prietenă, și spuse o vorbă proastă

unui *stînjenel* scuturat, îmbătrînit, ce i se ținea în cale. *Zarnacadelelor* le rămăsese doar tulpinile; *liliacului*, frunzele. Mai departe, mai departe. Din zbor fură o sărutare unei *cicori*, rătăcită pe acolo cine știe cum. Și cicoarea îi aduse aminte de cîmp. „Tot mai frumos e cîmpul... Dar nu-i vorbă, și-n grădină!... Și parcă departe, într-un colț, zări o floare învoaltă, necunoscută. Grăbi, dar, deodată, începu să orbecăiască. Nici nu băgase de seamă că se întunecase. Nu mai vedea nimic. Îl apucase noaptea în drum. Neputînd să mai zboare, se lăsă, la întîmplare, pe-un spin uscat, să aștepte zorii, suspinînd nemulțumit: „Ce Dumnezeu se-nnoptează așa devreme!“...

(1909)

ÎN CURTEA MEA

Curtea mea e la țară, pe malul unei ape. De jur împrejurul curții se încinge un gard de cătină, iar pe cătina în care vrăbiile stau împănate ca albinele în roi, se țese, de cu primăvară pînă-n toamnă, tulpina de *rochița-rîndunicii*. Pe de margini, din loc în loc, ca la o zvîrlitură de piatră unul de altul, se înalță plopi bătrîni, fuse uriașe pe care se deapănă vîntul; pe vîrfurile lor țin acoperămîntul — cerul. Tufe de pomușoară și de agrișe dau, înăuntrul curții, adăpost paserilor mele.

Căci am paseri multe și felurite. De ici, din portița încununată cu iederă, hai să le privim. Ai auzit *cucurigul*? Răsare soarele. Cucoșul acela negru e ceasornicul curții mele.

Iată-l pe culme, țanțoș, cu pintenii arcuiți, cu platoșa penelor oțelii, gata ca de luptă. Parcă vrea să-și arate bărbăția cîrdului celuia de claponi din fața lui,— găini care nu se ouă, ale căror pene lungi și moi îi prefac într-un fel de sălcii plîngătoare printre paseri.

A, uite-o: harnica ogrăzii! Repede-repede, sfîrîindu-i picioruşele în ghetele galbene pe nisip de iute ce aleargă, cu bonețica albă tivită cu arnici, de gospodină,pe cap, cu cercelușii de mărgeaìn la ureche, strînsă în fusta ei cu picățele, bibilica — picherea — aleargă dintr-un colț într-altul, să puie toate la locul lor. Numai să-i auzi gurița cînd vreo lenește se întoarce mai mult cu dedeochiul somnului!

Albe, linse, sau zburlite ca de vînt, legănîndu-se, sîsîind, îndemnînd la tăcere, le vezi? cîrdul de gîște se înșiră, una după alta, ca și cînd cea din capăt ar fi înghițit un mosor de sfoară al cărei capăt l-ar fi hăpăit, pe rînd, toate celelalte.

Dincolo, lîngă teuca de apă, sînt rațele; parcă-s totdeauna văduve, așa-s de hursuze.

Mișcînd mereu din ciotul cozii, la dreapta și la stînga, ca și cînd dînsa le-ar îndemna și îndrepta trupul încotro s-apuce, știu numai să-și desfacă lopățelele pliscului, să se lincerească-n apă.

Dar bate soarele tare. Pune-ți mîna la ochi, să poți privi mai bine.

Colo, supt tufișul cela de agrișe, sînt cloștele. Înfoiate, gata să sară în capul oricui s-ar apropia, ele scurmă mereu, ca și cînd ar căuta o comoară. Își hrănesc puișorii. Gîgîlicii! boțuri de aur, cu două picături de rubin drept ochi. Uite-i cum se frămîntă, cum se strîng, roi, și se desfac pe urmă, cum se ciupesc de la un viermișor. Unul a sărit pe spatele mamei și, cu piciorușele lui subțiri și fragede ca paiul, i se cocoață după gît. De acolo urmărește cu ochișorii lui vioi ce fac ceilalți: prinde clipa, sare și apucă viermușorul. Apoi fugind supt aripa caldă și ocrotitoare a cloștei, ospătează. Ceilalți rămîn locului prostiți, sărăcuții! pînă ce zăresc o altă pradă.

Dar ce-i? Găinele se strîng să privească iscoditoare. Doi cucoși tineri s-au apucat la lup-

tă. Penele zbor ca luate de vînt. Stai puțin și-o să vezi! Grămăticul curții mele e doar curcanul! Iată-l: i-a și zărit. Uite-l cum se repede, cum se pune mijlocitor între ei, cum îi desparte; pe cel mai vajnic îl ciupește și-l urmărește pînă în celălalt colț al curții. Iar dacă a făcut pace, e și dreptul lui: se-nroteşte, își atîrnă șiragurile de hurmuz și mărgele la gît și, ca un drept judecător ce este, primește închinăciunile tuturor.

Numai fantele, craiul curții mele, privește-l, nici nu vrea să se uite la el. Tot necazul lui e că grămăticul își poate înroti la fel coada.

Auzi un lătrat? E Dudaș, Dudașache, dulăul, păzitorul. Acuma cercetează gardul dacă n-are vreo gaură prin care să se poată strecura lighioanele înăuntrul curții. Cînd găsește o deschizătură, se oprește și latră, — dă de veste.

Aha! Vezi? s-au oprit toate paserile, cu capul întors spre cer. Gîgîlicii de aur au năvălit supt aripile cloștilor, să se ascundă. O săgeată străbate prin aer. E un vultan. N-avea nici o grijă! Grămăticul l-a zărit cel dintîi.

Și-a strîns mugurul nasului, și-a scos gușa în afară și-l urmărește cu ochii, să sară. Gluguind, parcă-i zice: „Poftim, dacă-ți dă mîna!“ Dar vultanul e priceput; știe cu cine are de-a face. Un ocol, și se șterge prin zare, să caute aiurea o pradă mai puțin păzită. .

Și-n urma lui paserile își văd de hrană, gîgîlicii răsar iarăși la lumină, și liniștea și pacea se lăsă peste curtea mea.

Hai de ne-om duce și noi!

(1910)

Și paserile se-nțeleg între ele. Dumneavoastră poate nu mă veți crede. Atîta pagubă! Dar eu știu multe asupra lucrului ăstuia de la gaița mea, de la gaița mea care, fiindcă am învățat-o să vorbească omenește, mi-a descoperit cîteva taine ale graiului păseresc. D-ta, spre pildă, auzi ciripind o rîndunică, crezi că i-a venit, așa, un gust să facă gălăgie, în vreme ce dînsa dă povețe puișorilor ei: „Nu ieșiți la marginea cuibului!“ „Nu strigați cînd nu sînt eu cu voi!“ „Tst! pisica!“ O vrabie ciripește pe gard. D-tale puțin îți pasă. Și ei, biata! i-a sărit inima din loc: „Uliul!“ în nopțile cu lună asculți privighetoarea — te încîntă; ajungi să crezi că pentru tine își re-

varsă în gîlgîiri ploaia de mărgăritare. Nici nu bănuiești că-și plînge numai dragostea ei.

Așa, mulțumită gaiței mele, am ascultat, dăunăzi, o convorbire între un măcăleandru și-un scatiu. Să v-o spun.

„Cioc! cioc! cioc!" se aude de departe. Măcăleandrul zice:

— E ciocănitoarea!

— Ciocănitoarea, răspunse scatiul, ce-o fi ciocănind mereu?

— Caută veverița, îl deslușește măcăleandrul.

— Veverița? De ce?

— Urîți îmi sînteți voi, scatiii, că nu știți nimic. Nu-i cunoști povestea? Să ți-o spun!

(Mărturisesc că vreo cîteva ciripiri nu le-am înțeles, dar le-am ținut însă minte. Acasă i le-am spus gaiței, și gaița mi le-a tălmăcit. Așa, vă pot spune întocmai, după zisele măcăleandrului, povestea ciocănitoarei):

— Demult, m-asculți, scatiule? începe măcăleandrul, demult tare, la-nceput, pe cînd oamenii erau puțini de tot, și poamele și mai

puține, veverița a dat, într-o bună zi, peste un pom ciudat, cu roada rotundă, tare, dar cu miezul dulce și gustos. Dăduse, frate, peste alun. I-au plăcut alunele și, vezi, ființă prevăzătoare, să nu mai pățească cum o pățise cînd rosese o iarnă întreagă coaja copacilor, să se hrănească, ce i-a venit în gînd? Să strîngă alune. Și și-a umplut scorbura de cu toamnă. Tocmai se bucura că dăduse norocul peste dînsa, făcea planuri mari, să nu se miște toată iarna din căsuța ei, nici cu vîrful botului să nu miroase viforniță, cînd, într-o bună dimineață, se zgîrie la un picior într-o coajă. Caută — coajă de alună! De unde? că ea nici nu se atinsese încă de merindele strînse. Cercetează: un sfert de alune mîncate! S-a mîhnit veverița, dar s-a și mîniat. S-a pus la pîndă, să prindă pe hoț. S-a ghemuit în fundul scorburii, una cu copacul, și-a așteptat. Ce era? Cicănitoarea, cum o vezi: sai ici, vîră-te colea, dă de scorbură, în scorbură de alune, și, cum e iscusită, a înțeles ea că-n alune trebuie să fie ceva. Plisc are, slavă Domnului! Crați! iacă și miezul. Bun! Crați-crați-crați, s-a pus pe mîn-

cat. Din ziua aceea venea în fiece amiază să-și ia prînzul. În dimineața cînd o pîndea veverița, a sosit tot așa zglobie, dar de-abia intră în scorbură, că veverița se repezi. Ciocănitoarea vroi s-o zbughească afară, dar veverița o prinsese de coadă! Dă-i în sus, dă-i în jos, lasă coada, ca șopîrla, în laba veveriței, și pe ici ți-i drumul. Mai tîrziu, cînd i-a venit inima la loc și s-a văzut fără coadă, s-a întors la veveriță să se roage de dînsa. N-a mai intrat în scorbură și, smerită, a bătut cu ciocul: Cioc! cioc! cioc! Dar veverița își mutase cuibușul! De atunci mereu ciocănește la fiecare copac, dar nici că dă de răspuns.

— Zi, de atunci, întreabă scatiul, n-are ciocănitoarea coadă?...

— Vezi bine... Ssst! Uite-o...

Mă uit și eu. O fulgerare roșie străbate luminișul. Ciocănitoarea se cațără cu ghearele de trunchiul unui mesteacăn și-l ciocănește de jos pînă sus. Apoi trece la alt copac, și la altul. Fagul sună mai tare, frasinul mai înăbușit. Un stejar găunos răsună ca un hîrb. Și

ciocănașul bate mereu, se duce, se șterge din ochii mei. De-abia se mai aude, departe:

Cioc! cioc! cioc!

Scatiul piruie iar:

— Știi una, frate măcălendre? Eu cred că tot ce mi-ai spus sînt numai niște vorbe. Ea ciocănește fiindcă suge din mustul copacilor, i-o fi plăcînd hrana asta.

Măcăleandrul se supără:

— Se cunoaște că ești pasere neisprăvită. S-o fi hrănind ea cu mustul copacilor, dar ce și-o fi zis: „Dacă mi-i dat să ciocănesc mereu, cel puțin să trag din asta un folos, să mă hrănesc!"

— Așa-i! încheie scatiul.

Acestea le-am auzit mai dăunăzi povestite de către un măcăleandru unui scatiu. Un lucru însă: dacă veniți cineva pe la mine, să nu spuneți cumva gaiței mele cele ce v-am destăinuit. Mă asurzește cu ocările. Vă rog!

(1910)

S-a trezit ciocîrlia în chemarea prepeliței: „*Pitpalac!*“

Cerul abia se rumenise; picăturile de rouă încă nu se prefăcuseră în mărgăritare; luceafărul tot făcea din ochi pământului.

Dar peste puțin deodată adîncul scăpără. Cea dintîi rază străpunse văzduhul și se topi în ochiul ciocîrliei. Niciodată darul acesta, trimis de către soare, nu umpluse sufletul paserei de o mai mare fericire. Căci și fericirea nu-și alege totdeauna clipa nimerită în care să-și verse prinosul.

Scuturîndu-și penele, un tril de mulțumire izvorî din gușa ciocîrliei. Apoi se dezlipi de țărînă și, pîlpîind din aripi, se înălță.

Aerul parcă se rumenise. Oglinda cerului poleia pămîntul. Încă o bătaie de aripi.

Mai sus!

Slab de tot i se părea ciocîrliei că mai aude glasul pitpalacei. Înota în valuri străvezii; plutind pe ele, dete drumul ciripitului ei gîdilitor ca alunei grindine de mărgăritare.

Dar raza care i se topise în ochi o chema la ea, în înalt. În cîntecul ei, paserea îi spunea că vine. Încă o lovire de aripi, și-ncă una.

Mai sus!

Îmbătată, paserea se asculta singură; pentru ea și pentru soare cînta.

I se părea că tremurările cîntecului ei umpleau bolta cerului. Vroia să se simtă singură, dezlipită de țărîna pămîntului — ea și raza, în singurătatea ametitoare a înălțimilor...

Își avîntă din ce în ce cîntecul; își încordează mai tare puterile. Dar trupul greu parcă-i înlănțuie glasul, i-l ține închis ca într-o colivie. Ar vrea să se simtă dezrobită, ușoară ca aerul, străvezie ca el.

Mai sus! mai sus!

Și trupul mereu o trage înapoi către pămînt, și raza mereu o cheamă către înălțimi.

Într-un avînt își pune cea din urmă putere și, deodată, se simte, în sfîrșit, slobodă, desfăcută de greutatea netrebnică a cărnii.

Și-n vreme ce, smulgîndu-se, nebun de fericire, glasul se-nalță, trupul cade ca un bulgăre de țărînă spre pămînt.

(1910)

Toamnă! Pădurea fumegă. Negurile se lasă perdeluind zările. Paserile se rotesc în înalt, se deșiră, iar se strîng și iar se răresc, apoi își aleg călăuzele, le pun în frunte, și-n vîrf de săgeată călătoresc. Se ridică stolul sus-sus, pe apa albastră a cerului, și lin, ca împinse de un dor tainic, vîslesc, se șterg din zarea plaiurilor noastre. Se duc!

Încotro?

În nopțile reci de toamnă văzduhul parcă freamătă. O lume ciudată pare că prinde ființă supt stele; noiane de frunze desprinse pare că sînt purtate de vînturi; umbre se strecoară rătăcite; țipete răsar și se stîng; chemări de călăuzire umplu largul cuprinsului. Sînt pa-

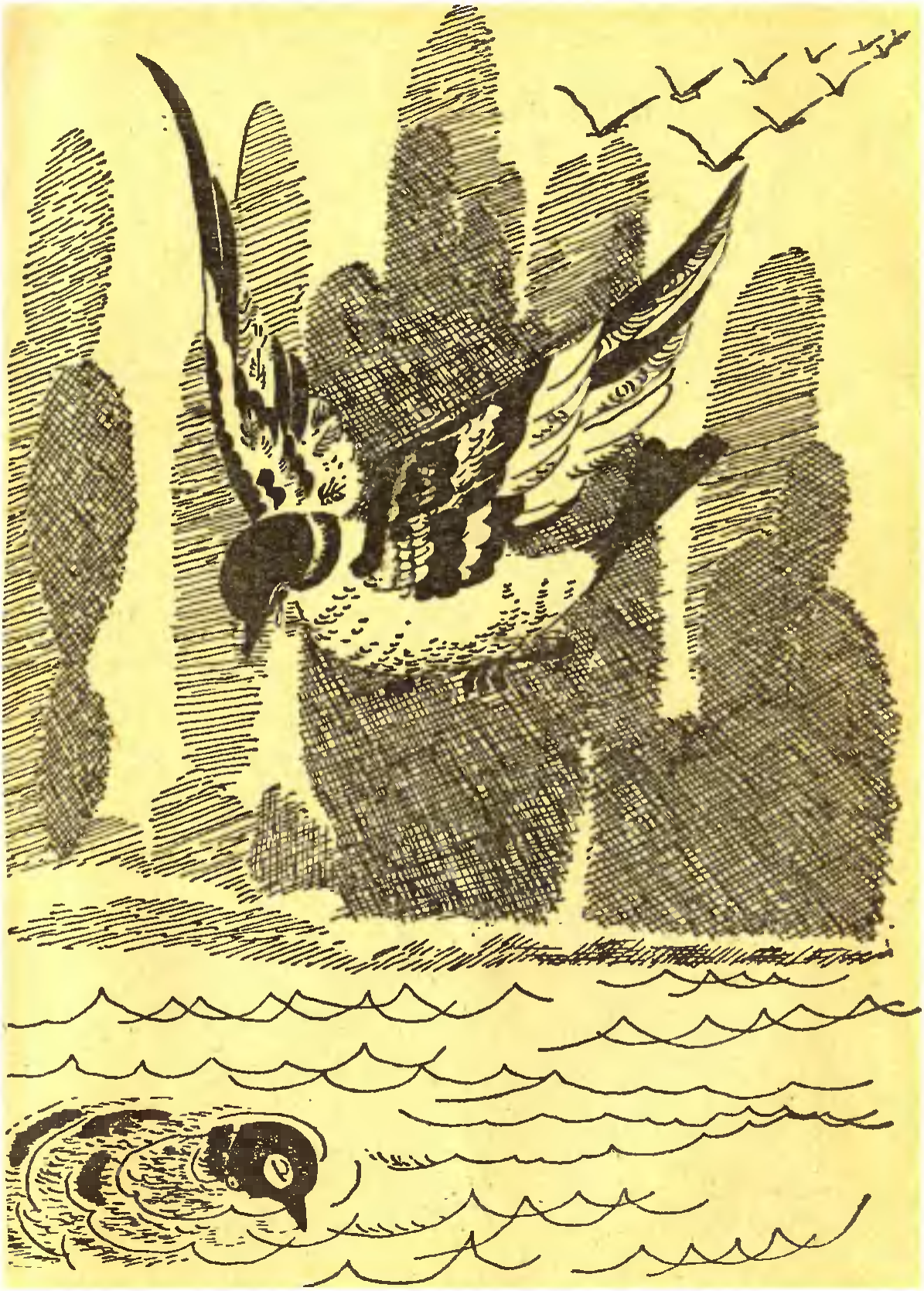

serile călătoare. Și cu ele parcă iau ceva din sufletul nostru, în ochii lor parcă fură soarele, pe aripile lor parcă duc primăvara.

Un stol de turturele a întîrziat. Grăbite s-au strîns în dimineața aceasta, și-n fîlfîirile lor, cari se aud ca niște sunete supte ușor dintr-un flaut, pornesc. Întîi o iau pe-aproape de pămînt, peste lunci, deasupra rariștilor, printre plopii înalți, ca și cum ar vrea să mai vadă locurile aceste o dată. Apoi fac un ocol mare, de jur împrejurul păduricii, în vreme ce o rază de soare împunge pînza norilor și tivește pe cer o dungă de lumină. Bucuroase, paserile bat din aripi și se hotărăsc. Patru, două perechi, o iau mai înainte, o pereche rămîne în zbor mai potolit, în urmă. Ajung deasupra rîului; un țipet năbușit, din gușă — un semn al călăuzei — vrea să le strîngă pe toate la un loc. Și-n clipa aceea un bubuit de pușcă clocotește aerul cuprinsurilor. Cele două perechi feresc ca fulgerul în lături; dar din perechea din urmă, o turturică își curmă zborul, își adună apoi puterile, cu cel din urmă fior al vieții,

se rotește în două cercuri, se înalță drept, ca o săgeată în văzduh, spre raza de soare, apoi cade rostogolindu-se în undele rîului, care o fură și o poartă mai departe.

Stingherul, soțul, urmărește puțin stolul, apoi se întoarce, caută îngrijat și, pe apa turbure, își vede tovarășa. O putere îl ține atunci deasupra vîltoarei, cu ochii nedesprinși de la trupul plăpînd și pătat de sînge ce lunecă la vale, de la trupul pe care, în cercuri strînse, îl urmărește mereu.

Și supt cerul în care raza de soare s-a stins, călătoresc trei: stolul care se șterge în zare ca un rămas bun, paserea moartă mînată de valuri, și porumbelul care se rotește mereu, urmîndu-și soția, ca un simbol al veșnicei iubiri!...

Și-n urma lor toamna cade mai grea!

(1910)

VULTURUL

S-a ridicat, deodată, din prăpastia întunecoasă, umedă, a munților falnici. Și doritor de lumină, în această dimineață scăldată de soare, a întins aripile, ca o flamură, deasupra brazilor bătrîni. S-a înălțat mai întîi drept în sus, ca o săgeată; a străbătut văzduhul răcoros, apoi a rămas acolo, s-a legănat în aer, îmbătat de plăcerea să fluture la înălțime uriașă; a plecat capul și a privit în jos. Pe cîmpiile lucii, satele împrăștiate, ca grăunțele, scoteau sclipiri repezi ca a prundișului spălat de ape. Oamenii nu se zăreau; deasupra, dedesuptul lui, primprejur, nici o vietate. I se păru că lumea aceasta frumoasă, încîntătoare, peste care primăverile se așternu cu spuză de

flori, e a lui, a lui singur. Și, scuturîndu-și aripile, făcu un ocol larg, suind și scoborînd prin aer. Apoi i se păru că ceva flutură mai jos, ceva mic, prea neînsemnat pentru ca să îndrăznească să se suie pînă la el: se repezi, și, în ciocul gata să frîngă, prinse o pană căzută chiar din aripa lui. Zbură cu dînsa, sus, sus, apoi îi dădu drumul și urmări cu ochi strălucitori lunecarea ușoară, ca pe o apă, a penei care cîndva îl ajutase să se ridice.

Luă munții în lung. Nici o boare de vînt, nici un murmur de ape care să străbată atît de sus.

Și așa a mers pînă după-amiază, cu ciocul deschis, înghițind aerul în gîlgîiri puternice, privind în toate părțile cu ochii lui ca două scîntei.

Obosi. Se scoborî ușor și se așeză pe vîrful unei stînci ce țîșnea în sus, goală, din stratul gros de mușchi al muntelui. Cum sta nemișcat, părea și el de piatră, părea că-i colțul ascuțit al stîncii încremenite acolo de veacuri.

Pe urmă își plecă în jos capul; în fund, în noaptea deschizăturii adînci, tăiată ca de pala

unui zmeu, șerpuia, sclipind ca argintul, izvorul. Și i se făcu dor de răcoarea dulce a undei șerpuitoare. Săltă și se repezi în fund; se lăsă în voie să cadă în apă; stropii reci îl acoperiră deodată, ca niște pietre scumpe, și, întinzînd gîtul gol, bău îndelung, însetat. Apoi își luă iarăși zborul pînă pe stîncă, sus, se lăsă pe o coastă, întinse aripile la soare și închise ochii. Ațipi...

Adieri de vînt îl înfășoară în vălul lor. Aproape se trezește; prin pleoapa închisă încă parcă zărește un foc grozav, a cărui flacără încinge tot cuprinsul zării. Se ridică. Departe, în nori de sînge, soarele apune. Munții parcă-s aprinși, cerul arde.

Își ia zborul, grăbind spre cuib.

Se apropie, se lasă tot mai jos, deasupra muntelui, deasupra pădurii de brazi. Aceeași liniște în tot cuprinsul firii. Mai are puțin; zărește prăpastia spre care avea să se scoboare, cînd, deodată, în tăcerea neclintită, răzbubuie, pînă-n depărtări adînci, un tunet, și aripa, amorțită, îi cade în jos. Se rostogolește de

cîteva ori prin aer, simte fierbințeala glonțului, ca a unui cărbune ce-i arde carnea, își încordează puterile, caută să mai plutească sus, dar dedesuptul lui munții parcă se prăbușesc. Aripa îi mai stă puțin întinsă, apoi i se frînge lîngă trup, udă de sînge. Lunecă printre brazi. Răcoarea îl mai înviorează o clipă; iarăși caută să-și întindă aripile; se anină de o ramură. Se uită în jos. Drept dedesupt, la rădăcina bradului, un căprior stă liniștit, privind înainte.

Iar vulturul simte că-i pierdut, că puterile îl părăsesc. O ură strașnică îl cuprinde; parcă ar dori să se stingă toată lumea o dată cu dînsul. Se lasă să pice drept peste căprior și, cu cea din urmă putere, îi înfige gheara în ochiul curat și umed.

În vreme ce căpriorul se scutură și fuge, năuc de spaimă și durere, paserea cade moartă, cu ghearele strînse, cu ochii deschiși.

(1907)

CUCOȘUL

În nucul stufos din marginea ogrăzii,găinele, cocoțate de cu seară pe crengi, dorm duse, cu capul supt aripi, împrăștiate, care mai sus, care mai jos, cum le-a fost mai pe plac și le-a venit mai la socoteală. La o parte, așa, să le poată vedea pe toate, sculat cu noaptea-n cap, stă cucoșul — pașa, cum îi zic toți ai casei — rotofei, îmbrăcat în pene, cu creasta lăsată, ștrengărește, pe-o ureche. Cu gîtul întins, cu ochii încă cețoși de somn, privește. E poet. Sufletul lui, deși războinic, e mai avîntat spre frumos decît al curcanilor, care se umflă într-atît de par niște burdufuri, cînd sînt seci ca niște gogoși; decît al tuturor gînsacilor, cari se plimbă pe apă și fac pe visăto-

rii, dar în cap n-au minte nici măcar cît un grăunte; ori decît al rățoilor, cari, cu cît sînt mai fuduli, cu atît umblă mai legănați; și chiar de cît al păunilor mîndri în port, dar cu glasul, între paseri, ca al măgarului între dobitoace. El e poiet! E cel dintîi care se minunează de frumusețile firii, și fără părere de rău își rupe totdeauna din somn numai să vadă cum răsare soarele. De aceea dînsul acum privește, pe cînd toți ai casei dorm.

Mijește de ziuă. Departe, în zare, se deslușește, ușoară, dunga de lumină a zorilor; întîi e ca o dîră de zăpadă, apoi, încetul cu încetul, se preface într-un întins de apă care-și înalță o margine tot mai sus, prelingîndu-se pe cer, ca sorbită de-o putere a văzduhului. Pe urmă, oglinda aburită de pînă acum pare că răsfrînge un foc depărtat, se face lucie, poala cerului prinde ființă parcă, și lumina începe să se cearnă peste pămînt, ușoară, ca un colb de argint. Departe, cine știe unde, se văd dealurile, mai încoace cîmpul, aproape satul și, chiar în față, își desface stîlpii din umbră casa de la cealaltă margine

a ogrăzii. Aerul se înfioară; cucoșul răsuflă fericit, apoi își udă pliscul în mărgăritarul de rouă de pe frunza cea mai apropiată. Lumina încremenește o clipă.

• Cucoșul își caută cu ochii tovarășele, le zărește, și în gîndul lui le judecă pe toate. La stînga, ici, doarme Sura, nadoleanca; băbătia, tot lîngă el, și numai lîngă el; a scos cinci rînduri de pui pînă acum, și mai face pe tinerica; uf! tare l-a mai plictisit. Colo, mai jos, Țiganca, sora Surei; ceva mai tînără, dar tot o poamă; amîndouă gîlcevitoare foc. În dreapta, la rînd, pe crengi deosebite: Roșcata, Bogheta și Cucuieta; bune fete, dar prea își scoteau ochii de la el și prea i se țineau de urmă. Cel puțin Berca, de pe creanga cea mai de jos, văzuse că n-are încotro și-l lăsa în pace. Dar unde-i Puica? Asta, da, îi era dragă ca ochii din cap. Puica e o americancă albă ca laptele, puțin mai răsărită decît un ou și cu un cucui mai mare decît ea întreagă; îi place cum merge înfiptă, cu capul țanțoș, tremurîndu-și uneori moțul, ca și cum iar fi tras luarea-aminte: „Ghidi! ghidi!“ Dar unde-i? Atunci un foșnet

ușor de aripi îl făcu să ridice ochii; drept deasupra lui, Puica, șireata, întinsese gîtul și, pe cînd celelalte visau încă, strengăriță, îl săruta de „bună dimineață".

Și-n aceeași vreme, într-o scăpărare orbitoare, din fundul zării, cele dintîi două raze ale soarelui se topiră în ochii celor doi îndrăgostiți. Cucoșul își înfoie penele și rămase așa, minunat, în fața răsăritului care ardea în pară. Peste cîteva clipe, privi spre găinele care dormeau și zise Puicei: „Ce frumusețe dumnezeiască, dragă! Și proastele astea dorm." Apoi plănui o ghidușie: făcu Puicii cu ochiul dîndu-i să înțeleagă că le-o pregătește el. Se ridică în picioare, bătu din pinteni, își fîlfîi aripile ca două steaguri și, întinzîndu-și gîtul — cu gîndul într-adins să le facă să tresară, buimace, din somn — trîmbiță din gușă, voinicește:

— Cu-cu-ri-guuu!...

(1909)

Soarta se vede că-i menise așa: să fie vecini și să fie dușmani. Și-amîndoi cucoși frumoși.

Unul, negru — cu toate lucirile pe care negru le poate da în mîngîierea luminii. Gulerul și penele subțiri, moi ca mătasea, ce-i atîrnau de pe spate spre pinteni, băteau în verde ca fierea. Aripile, negru-aspru, ca mangalul. Pieptul luciu, cu ape tăioase, uneori sure, ca oțelul. Și penele lungi, mlădioase și întoarse ca niște arcuri, ale cozii, cu sclipiri albăstrii, ce se stingeau îndată. Numai deasupra capului cu ochi neliniștiți ca niște gîze, creasta plecată, strengărește, roșie, aprinsă ca para focului.

Celălalt, alb. Alb pieptul, cu unde brumate, ca argintul odoarelor vechi; albe aripile, un alb moale, ca al omătului de curînd căzut; alb gulerul, cu vîrfurile penelor puțin-puțin gălbui, ca suflate cu aur; albă coada bogată-n pene, ușoară, răsfirată. Și, deasupra capului cu cu ochi galbeni, plutitori în mărgeanul pleoapelor, o creastă cărnoasă, bătută și roșie ca o garoafă.

Nu se puteau suferi; își aruncau priviri tăioase printre spărturile gardului; fiecare se silea să trîmbițeze mai înainte zorii zilei. Și totuși prilejul nu-i adusese încă față-n față, să se măsoare. Astăzi însă clipa dorită de amîndoi sosise pe neașteptate.

Cucoșul alb, cu găinile lui, ieșise pe tăpșanul din dosul casei, la scurmat. Era o zi frumoasă de primăvară, pămîntul era jilav, plin de mustul din care se și hrănea cea dintîi urzeală a lăvicerului ierbii.

Cum scurma așa cucoșul, își auzi tovarășele șoptind. Ridică semeț capul, și drept înainte, de partea cealaltă, vrăjmașul negru se proptise, gata de luptă. Găinile se opriră; înțeleseseră că aveau ceva de privit.

O scăpărare, și s-au repezit. S-au oprit față-n față, cu gîturile întinse, cu penele gulerelor zbîrlite, cu aripile puțin desfăcute și date-n-apoi. Cel negru bătu o dată din pinteni, și se loviră piept în piept; apoi se dezlipiră repede și, cu capetele pe spate, se avîntară din nou, prinzîndu-se în gheare, izbindu-se scurt, aprig, cu aripile-n coapse.

Erau grozav de voinici amîndoi; cel negru ceva mai iute, cel alb mai cumpătat.

Și iarăși se deteră-napoi, cu gîturile întinse de mai să se desprindă din trup. Ca și cum i-ar fi suflat o dată vîntul, așa s-au ridicat de la pămînt. Se îndesară pene-n pene, căutînd să se apuce cu pliscul, să se sfîșie cu ghearele. Se feriră pe urmă în lături, săriră unul deasupra celuilalt, ca și cum ar fi vrut să se răpească-n văzduh; și-n sfîrșit se țintuiră locului. Cel negru prinse creasta dușmanului în ascuțișul pliscului; cel alb îi înfipse ghiara-n gît. Plini amîndoi de sînge, tremurînd, stătură așa pînă cînd durerea îi învinse; atunci se smuciră-napoi, pîndind clipa cînd să se răpuie.

Sîngele clocoti deodată în trupul amîndorora; ochii le vedeau roșu; turbați, se năpustiră, de astă dată pe viață și pe moarte.

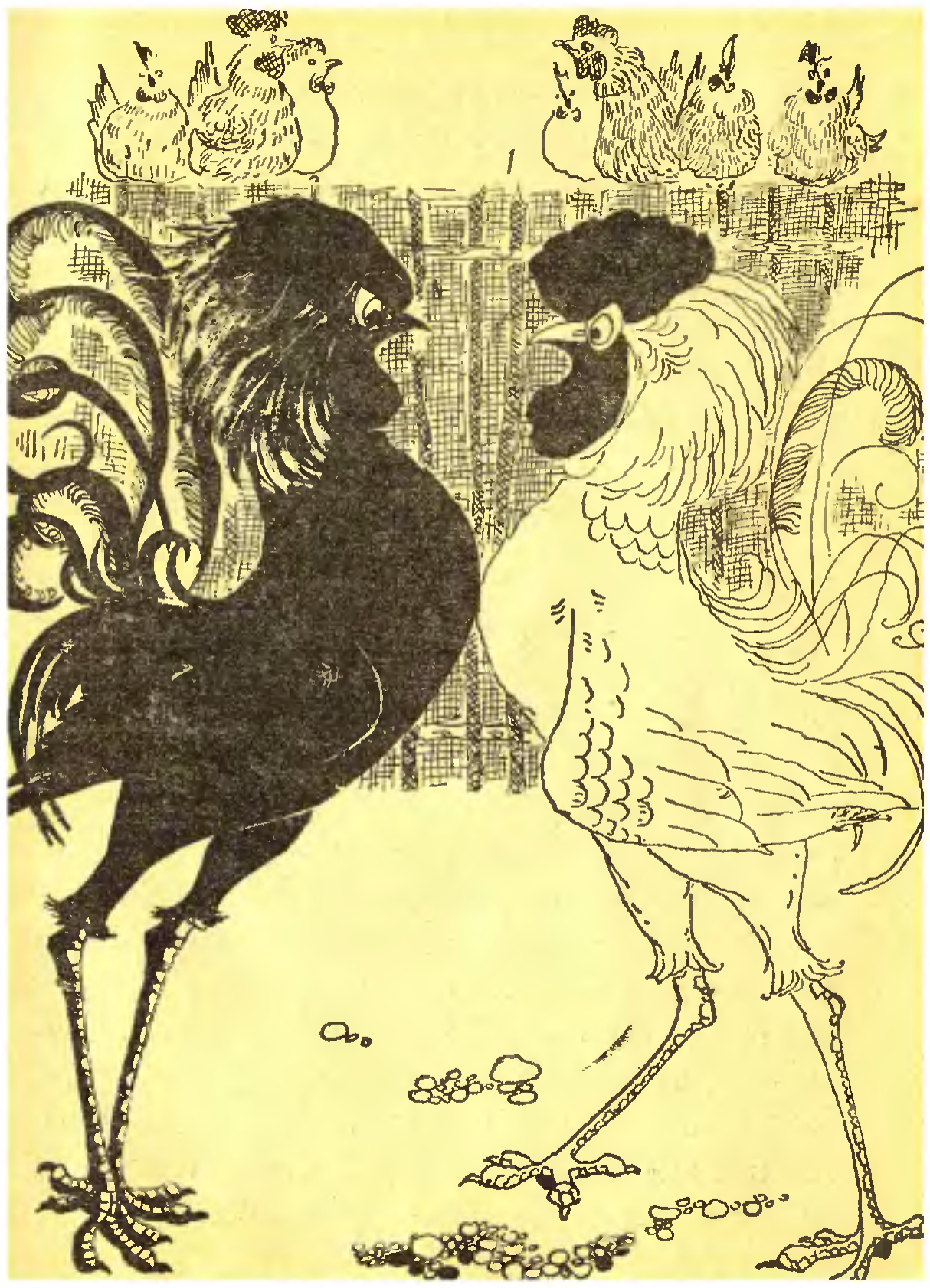

Strînși în gheare ca-n niște clește, cu pliscurile împlîntate unul în carnea celuilalt, se rostogoliră la pămînt și iar se înălțară, aprigi, în picioare. Săpară pămîntul cu pintenii, și țărîna sărea împrăștiată. Penele, negre și albe, zbîrlite, smulse, răsfirate, se amestecaseră-n lupta abraşă, că trupurile lor se contopiseră, alcătuind parcă o floare ciudată, o floare chinuită de furtuna ce-i împrăștia petalele-n vînt.

Dar puterile li se sleiră. Nici unul nu biruise. Se mai încordară o dată și se descleștară doborîți, însîngerați, răsuflînd cu greu. Din creasta celui alb se prelingeau picături de sînge. Pe pieptul celui negru se așternuse o dungă roșie, de care se lipise o pană albă din haina potrivnicului.

Și cum stăteau așa, găinile se apropiară, mulțumite și mîndre parcă fiecare de stăpînul lor; îi înconjurară. Iar luptătorii, după ce se mai priviră o dată, ca și cum și-ar fi zis: „Pe mîine!“, se depărtară țanțoși, fiecare în mijlocul alaiului său.

(1910)

MĂRINIMIE

În revărsat de zori, pe baltă, lumina face minuni. Pe fața apei, sclipesc, ici, sfărmături de oglinzi; colo, plăci de oțel; comori de galbeni între trestii. În nuferi, ca-n niște potire plutitoare, curg raze de aur. Un colb de argint dă strălucire stufărișului. Peste tot liniște neclintită, de rai.

Cocostîrcul s-a sculat cu noaptea-n cap. A intrat în baltă. Pe picioarele lungi, subțiri ca niște lugere, trupul lui se leagănă agale. Din cînd în cînd își udă pliscul; uneori se oprește de se uită, ispititor, în fundul apei, ca și cum ar fi dat peste ceva ce căuta de mult. E răcoare, și răcoarea îl încîntă. Nu simte nici o altă dorință decît să-și scalde picioarele în unda rece, care-i trimite fiori pînă supt aripi.

Deodată se oprește; încordează gîtul și privește. Pe frunza unui nufăr, o broscuță se bucură și ea de frumusețea și răcoarea dimineții. Cînd l-a văzut, biata broscuță a încremenit pe picioruşele de dinapoi; cu ochii mari deschiși, cată la cumplitul dușman. În spaima ei, îl vede uriaș, cu capul atingînd cerul, cu pliscul lung, larg, să soarbă dintr-o dată balta, și, dimpreună cu balta, pe ea. Inima i s-a oprit.

Își așteaptă sfîrșitul.

Cocostîrcul o vede și înțelege. Dar dimineața e mărinimos. Ș-apoi i se pare atît de mică, atît de neînsemnată această vietate a bălții, că, de la o vreme, parcă o pierde din ochi în fundul apei, și nici n-o mai zărește. Ridică piciorul, o pășește disprețuitor și trece, măreț, mai departe.

Broscuței nu-i vine să creadă. Mai stă așa cîteva clipe. Apoi, de bucurie, sare pe o altă frunză; și-ntr-un avînt de recunoștință, ea, cea dintîi, taie tăcerea dimineții:

— Oaac!

(1910)

Pe lacul luciu din grădina cu florile neclintite de nici o adiere, cu crengile nestrăbătute de nici un foşnet, pe lacul adormit că pare o uriaşă lespede de cristal ce acoperă o altă grădină fermecată, lebăda — bărbatul rămas singur — trece ca o închipuire, alb ca zăpada, cu aripile ca două scoici de argint, cu gîtul lăsat între ele, subţire, ondulat ca toarta unei amfore. Paserea pluteşte lin, şi în ea parcă poartă, rătăcit, sufletul unei fiinţi duse de pe lume.

Sus, pe bolta adîncă, stelele au pălit ; în haosul albastru, luceafărul sclipeşte tainic, strălucitor, purtînd parcă în văpaia lui viaţa tuturor lumilor cereşti, a lumilor veşnic călătoare în necuprinsul firii.

Și cum, jos, lebăda sidefează fața apei, sus, luceafărul luminează întinsul tăriei. Numai ei doi sînt pîlpîirile nopții acesteia, în care lumea pare adîncită într-un somn de moarte. Amîndoi rătăcesc singuri, amîndoi străjuiesc singurătatea, mistuindu-se în tăcere, mîndri, deopotrivă de reci, deși unul, bulgăre de gheață, celălalt, pară de foc. Și se cunosc, se văd în fiecare seară, merg unul către altul și se-ntîlnesc: din înalt, luceafărul își scoboară raza jos, în adîncul apei, unde răsare ca un mugur de aur.

Iar paserea se apropie de scînteia picurată din cer și plutește ușor împrejurul ei, mai întîi în cercuri largi, apoi în rotiri tot mai strînse, tot mai strînse, pînă ce se oprește drept deasupra răsfrîngerii stelei; și-atunci din mugurul de aur, pare că se desface dintr-o dată o floare, plutitoare, o floare măiastră de argint.

Și astfel stau de se privesc: sus, lebăda de aur a cerului, jos, luceafărul de argint al apelor.

(1910)

CÎND STĂPÎNUL NU-I ACASĂ!

În odaie, liniște. Liniște și-un miros! Pe polița din dreapta, pe o farfurie, stă uitată o bucată de caşcaval. Mirosul de brînză proaspătă a străbătut pînă în cel mai îngust colţișor al casei. Și din gaura lui, din gaura de după sobă, șoricelul nu-și mai găsește locul. Parcă-l trage cineva de mustaţă afară. Să iasă, să nu iasă? Mai bine să se astîmpere. Să se astîmpere, ușor de zis; dar caşcavalul? Vezi, asta-i asta: caşcavalul. Să-nchidă ochii. I-a închis. Prostul! Dar ce, cu ochii miroase? Și brînza-i proaspătă. Mai mîncase așa bunătate acum vreun an. Dar parcă nu-l momise întratîta ca aceasta de acuma. Să încerce. Face cîțiva pași mărunți pînă-n marginea ascunzătoarei lui. Măcar s-o vadă. Unde-o fi? De un-

de-l vrăjește, din ce colț îl poftește cu atîta stăruință la dînsa? A! Uite-o colo, pe farfurie. Dacă-ar îndrăzni! Dar cum? Să meargă mai întîi pe lîngă perete pînă la divan. Așa, bun! Pe urmă... Pe urmă pe unde s-o ia? Pe lîngă dulap? Nu. Pe după jilțul cela? Nici așa. Atunci? Păi lucrul cel mai bun e să se suie de-a dreptul pe perdea, și de-acolo să treacă pe marginea lăvicerului din perete pînă la poliță. Și-o dată la caşcaval, lasă, n-are el nevoie să-l învețe alții ce să facă cu dînsul. Dar motanul? E-hei! la dînsul nu se prea gîndise. Și, Doamne, mulți fiori i-a mai vîrît în oase motanul cela. Dar poate nu era în odaie. Ha? nu era. Nu. Orișicum, — să mai aștepte puțin, să vază nu se mișcă nimeni, nu-l pîndește cineva?

Cum să nu-l pîndească! Dar de cînd așteaptă motanul prilejul să puie laba pe bietul șoricuț. Dacă nu mîncase el caşcavalul, căci mirosul cela îi zbîrlise și lui mustățile, păi nu-l mîncase tocmai pentru asta: să-l momească pe lacomul din gaură. Cu botul adulmecînd, cu ochii galbeni și lucioși ca sticla, cu mustățile întoarse, subțiri și ascuțite ca

oasele de pește, stă neclintit după perna de pe divan și-așteaptă. L-a zărit. Uite-l, îi vede mărgelele ochilor. Iese? Iese oare? Da, da; așa, încă un pas, încă unul, doi, așaa!

Dintr-o săritură a fost cu laba deasupra lui.

Bietul șoricuț n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă. Îl apasă puțin cu unghiile, apoi, repede, îl ia între labele de dinainte, îl strînge, de drag ce-i, îl răsucește în aer și-l lasă ametit pe podele. Și-l privește, gîndind: „Cașcaval ți-a trebuit? Poftim cașcaval! Doamne! ce bun o să-mi pară mie după ce te-oi crănțăi!“ Dar mai întîi să se mai joace puțin cu dînsul.

Îl pune pe picioare, îl lasă să se dezmeticească, să-ncerce să fugă, și iar vrea să-l prindă în cleștele labelor. Dar ce s-aude? Un dupăit grăbit pe sală. Vai, e Corbici,cînele! Nu-i vreme de pierdut! Din două sărituri, motanul e în ocnița sobei, iar șoarecele, mirat că scapă, zăpăcit, cum poate, o șterge în gaura lui. Corbici vine,nebun ca-ntotdeauna; în mijlocul odăii se oprește, adulmecă, lacom, mirosul de cașcaval, apoi, zărind motanul, se

repede și latră cu înverșunare. Ar sări în ocniță, dar e prea sus. Se sprijină pe labele de dinainte, tremură, cască, de neliniștit ce-i, mîrîie și latră. Apoi tace, și, cu ochii ațintiți la motan, așteaptă să se scoboare. Numai uneori întoarce capul spre polița de unde brînza parcă-l ademenește. Și astfel, cîteșitrei dușmanii — șoarecele în gaură, motanul în ocniță și cîinele în mijlocul odăii — se pîndesc, munciți de același gînd.

Dar pași apăsați cutremură sala. Ce! Stăpînul! Repede atunci: motanul se-nghesuiește și mai în fund, iar cînele o șterge supt divan; numai șoarecele, mic cum era, rămîne la locul lui. Stăpînul intră; obosit de muncă, își aruncă pălăria pe un scaun, apoi, mirosind, i se face foame; se-ndreaptă spre poliță, ia felia de cașcaval, taie o bucată de pîine și, mușcînd cînd dintr-una, cînd dintr-alta, mănîncă din plin, cu poftă.

Și din trei părți, trei perechi de ochi îl urmăresc cu pizmă.

(1910)

GRIVEI

E bătrîn. Înțelege că-i bătrîn, că-i netrebnic, că cele cîteva zile ce i-au mai rămas sînt o povară pe capul tuturora. De cînd s-a și îmbolnăvit, nu-l mai strigă nimeni, nu-l mai mîngîie nici o mînă, nu se mai întoarce spre el nici o pereche de ochi. A slujit cu credință. Douăzeci de ani, vară și iarnă, în curtea aceasta a trăit și a păzit-o. În nopțile de toamnă, cu ploile repezi și pătrunzătoare, în nopțile de iarnă, cu viforniţele năprasnice, el nu stătea în cușca lui; suflînd cu greu, încordîndu-și mușchii, căci era vînos, tăia troianul, cutreiera toate colțurile grădinii și, lătrînd, dădea de știre că nu e chip să te poți apropia de casa stăpînului... Dar în seara

aceea, cînd prinsese de pulpa piciorului pe hoțul care furase mere din pomul de lîngă grad! Ani de-a rîndul simțise durerile loviturii de ciomag pe care i-o dăduse atunci în creștetul capului. Și altă dată... Dar cîte nu făcuse, cîte nu suferise Grivei, dulăul credincios al curții!

Însă vremea trece; viața, cu ea. Și-acuma îmbătrînise! Nu se mai putea duce nici pînă la ușa bucătăriei, să capete un ciolan, să-l lingă. Rămînea uneori zile întregi fără să înghită nimic, fiindcă nu se putea mișca. Și-acum, în urmă, avea niște dureri grozave. Urla. Și mai ales noaptea, cînd nu avea cu ce să se mai ia, cînd nu mai vedea pe ceilalți cîini, cînd rămînea singur, numai el și suferința lui, mai ales nopțile îl chinuia boala. Și urla. Mai întîi gemea, înăbușit, cu gura închisă, cu limba zgîrcită, gemea adînc, ca și cum i se desfăcea inima din piept. Apoi îl apucau fiorii; spasmurile îi descleștau fălcile, și gemetele îi ieșeau mai tari, mai ascuțite. Apoi plîngea, plîngea cum plîng oamenii, cu lacrimi fierbinți, cari îi lunecau pe bot și

parcă-l ardeau. Și-n urmă, înnebunit de durere, nu mai putea răbda, în urmă urla, urla groaznic, din toată puterea măruntaielor lui, cu toată încordarea glasului, urla înspăimîntător, de răsuna pînă la depărtări, de unde-i răspundea ecoul ca un alt cîne care îi plîngea de milă. Și dimineața, cînd zorii zilei mijeau, adormea, sleit, pe culcușul lui de paie.

Și toți ai casei cari treceau pe lîngă el îl blestemau. Toți. Urletele lui le tulbura liniștea nopții, le curma somnul și-i făcea să tresară speriați în pat. Iar unii credeau că prevestește ceva rău, că prevestește moartea cuiva. El îi auzea vorbind, îi auzea și-i înțelegea. Cu ochii blînzi, șterși de boală, îi urmărea pînă ce se făceau nevăzuți.

Înțelegea și aștepta să-i vie ceasul.

Într-o dimineață și-a zărit stăpînul de departe venind spre el, cu mînile la spate, ținînd ceva ce sclipi la o întorsătură în bătaia soarelui. Pentru el venea. Atunci, în sufletul lui parcă a-ncercat nu o durere, ci o jale, o jale grozavă, o jale adîncă pentru stăpînul pe care-l văzuse copil, cu care se jucase, cu

care mersese pe cîmp, la picioarele căruia se culcase de atîtea ori să primească, supus, vergile ce i se cuveneau. Și jalea aceasta parcă-i dădu puteri; se sculă și, scheunînd, plîngînd, se tîrî către stăpînul lui, se tîrî și, cînd ajunse, îi linse picioarele, ca și cum și-ar fi luat rămas bun. Apoi închise ochii și, încolăcit, așteptă. Așteptă mult. I se făcuse milă stăpînului?... Bubuitura nu curmă liniștea ogrăzii.

Și astăzi simți că nu mai are mult. Și parcă-i părea rău să închidă ochii în curtea în care trăise, în mijlocul lucrurilor de cari n-ar fi vrut niciodată să se despartă, supt privirile cari nu se mai îndreptau spre el prietenoase. Și, deodată, o groază, o frică de locul acela în care suferise atîta îl cuprinse. Își adună toate puterile, apoi, ca și cum cineva l-ar fi gonit din urmă, se depărtă cît putu mai repede, ieși din curte și o luă pe drum, înspre pădure. Cînd ajunse în marginea ei, intră în cel dintîi tufiș, și acolo, între crengile cari îi ascundeau vederea, își făcu culcu-

șul. Și așteptă. Spre seară, un fior îi zvîrcoli trupul, apoi altul. Și-ncă unul, cel de pe urmă. Și-n clipa în care-și dete sufletul, se ridică pe picioarele de dinainte și, cu capul întors spre curte, urlă, ca și cum și-ar fi luat un rămas bun.

Și urletului lui, scurt, de moarte, îi răspunse ecoul, pentru cea din urmă oară, ca un alt cîne care-l chema din depărtări.

(1910)

FRICOSUL

Iarnă. Noapte lucie pe o lume ca din poveşti: copaci de zahăr, cîmp de cristal, iaz de oglindă. Şi-n cuprinsul larg, uriaşul policandru al cerului îşi aprinde, una cîte una, luminile, ca într-o nemăsurată sală de danţ. Vieţuitoarele pustietăţii sînt îmbătate de farmecul acesta: paserile zbor ca ziua; lupul poposeşte pe labe, în hăţişuri, şi priveşte nemişcat; vulpea stă lîngă vizuină şi nu se-ndură să meargă la vînat; veverița pleacă creangă lîngă creangă şi hoinăreşte, ca o deşucheată, pădurea-ntreagă. Iar iepurele a zbughit-o la jucat. Încet, ascultînd, ispitind, a ieşit tiptil-tiptil din curătură, şi cînd a ajuns la margine şi-a văzut întinderea lucie de zăpadă, a-nceput să sară de bucurie:

„Poate mai întîlnesc un prieten", își zise iepurașul.

Și gîndul îi răspunse:

„Poate mai întîlnești un prieten..."

Și iar țupai-țupai, iepurele sare vesel:

„Poate dau și peste o prietenă".

Și gîndul:

„Poate dai și peste o prietenă".

Și mergînd așa, iepurașul cu gîndul își vorbesc:

„Ce lumină, și totuși luna încă nu a răsărit".

„...Și totuși luna încă nu a răsărit".

„Dar o să răsară".

„...O să răsară".

Și cum mergea pe marginea unei vîlcele, iepurașul se opri o clipă să se odihnească. Atunci, de la spate, se ridică, albă și ea, ca de gheață, luna. Stelele păliră; pădurea, copacii, tufele își dezbrăcară deodată umbra. Iar iepurașul împietri de groază: chiar de lîngă el, se întinse pe pămînt o arătare cu două coarne grozave. După clipa de spaimă, iepurașul se destinse ca o coardă și o zbughi la goană, se prăvăli în vale, veni de-a dura

ca un bulgăre, se sculă și iar se rostogoli pînă jos; apoi o luă de-a dreptul, tăind cîmpul. Se opri tocmai în stuhăria iazului. Acolo, de-abia suflînd, se ghemui cu ochii închiși... să nu-și mai vază umbra!

(1910)

CĂPRIOARA

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos, lîngă iedul ei. Aceasta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui, și, cu ochii închiși, se lasă dezmierdat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului. Mama îl privește, și-n sufletul ei de fugarnică încolțește un simțimînt stăruitor de milă pentru ființa fragedă căreia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuia să se despartă chiar azi, căci vremea înțercatului venise de mult încă. Și cum se uită așa, cu ochi îndureraţi, din pieptul căprioarei scapă ca un muget înăbușit de durere; iedul deschide ochii.

Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare și pornește spre țancurile de stîncă din zare, printre care vrea să-l lase rătăcit. Acolo, sus, e păzit și de dușmănia lupului, și de iscusința vînătorului, căci pe muchiile prăpastiilor acelora numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo l-ar fi știut ca lîngă dînsa. Dar pînă la ele erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara își azvîrle picioarele în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe, să încerce puterile iedului. Și iedul i se ține voinicește de urmă; doar la săriturile ameţitoare se oprește cîte o clipă, ca și cum ar mirosi genuna, apoi se avîntă ca o săgeată și, behăind vesel, zburdă de bucurie pe picioarele subțiri ca niște lugere.

Dar trebuiesc să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou spre țancuri. Căprioara contenește fuga; pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi supt bolți de frunze, pe urmă prin hrube adînci de verdeață, pînă ce pătrunde în inima întunecată, ca un iad, a pădurii.

Și-au mers mult așa, pînă ce au dat în sfîrșit de luminiș. Iedul, bucuros, o ia înainte, sărind. Dar în aceeași clipă căprioara se oprește, ca de-o presimțire, adulmecînd. În fața ei , de supt o cetină, ochii lupului străluceau lacomi. Un salt, și iedul ar fi fost sfîșiat. Atunci căprioara dă un zbieret adînc, sfîșietor, cum nu mai scosese încă, și, dintr-un salt, cade în mijlocul luminișului. Lupul, văzînd prada mai mare, uită iedul și se repede la ea...

Prăbușită în sînge, la pămînt, supt colții fiarei, căprioara rămîne cu capul întors spre iedul ei. Și numai cînd acesta, înspăimîntat, se topește în adîncul pădurii, căprioara simte durerea, iar ochii i se turbură de apa morții.

(1910)

GÎZA

Calul suia din greu dealul. Năduşise. Muştile îl necăjeau, iar zăbala îi ardea gura. Dădea mereu din cap, să-şi lărgească dîrlogii, pînă ce călăreţul îi lăsă cu totul slobozi. Acum mergea cu capul în pămînt, cu coama împrăştiată în tot lungul gîtului, cu buza de jos spînzurînd, cu mijlocul frînt. De sus cădeau într-una razele soarelui ce-i străbăteau prin păr şi-i beşicau pielea. Dealul se urca rotunjit, ca un sîn, iar marginile lui se prăvăleau repezi, scufundate, acoperite de alunişuri. Unde şi unde, cîte un stejar se ridica din fundul prăpastiei, deodată, mînios parcă, dar vîrful lui rămînea mai jos de înălţimea şoselei, albe, ca un drum de moară, înecată

de colb la cea mai mică adiere de vînt. Calul se opri cîteva clipe, suflă puternic, apoi o smuncitură a frîului îl sili iar să pornească. În sfîrșit, mai făcu cei cîțiva pași de ajunse pînă la vîrful dealului. Calul ridică puțin capul. Drumul se întindea neted, scoborînd prin mijlocul pădurii, care începea să se arate mai deasă, mai bătrînă. Tocmai în fund, tîrgul sticlea în soare, crucea bisericii străpungea seninul, în razele soarelui părea că pîlpîie și dînsa ca o flacără. Un vîntuleț răcoros îi înfășura gîtul și crupa ca într-o pînză udă. Își încordă mușchii și o luă în trap. Deodată, răsărită ca din pămînt, o trăsură trasă de doi cai mari, negri, zbură pe lîngă dînsul. Calul de-abia putu să prindă scînteierea țintelor de argint în care erau bătute hamurile. Trecerea celor doi telegari îi dădu și mai mare putere. Apoi tîrgul se arătă din ce în ce, și calul, care mai venise o dată, întrezări parcă grajdul mic unde îl așteptase, atuncea, ieslele cu fînul proaspăt. Era răcoare, nu se găsea măcar o ferestruică prin care să străbată căldura cît de cît. Și-n fața lui i se

păru că se ridică deodată, în fund, o iesle mare-mare, în care un cal, doi, o sută mănîncă strașnic din iarba coaptă, și că pentru dînsul e un locușor mic deoparte. O să încapă tocmai bine.

Lovitura unei vergi îl făcu să tresară. Pînă la tîrg nu mai era mult. Vîntul iar se curmase, pădurea pe margini stătea încremenită, arsă. Cei din urmă copaci rămaseră în urmă; la dreapta și la stînga, cîmpul, acoperit mai tot de lumînărică, se întindea departe, pînă la poalele munților întunecați. O smuncitură a dîrlogului din dreapta îl îndemnă să ocolească fără întîrziere, trecu șanțul pe o podișcă ce se îndoi supt greutatea lui; poticni, simți călărețul prăvălindu-i-se pînă peste gît; o ploaie de lovituri îl făcu să-și ia seama la mers. Cîmpul parcă îl mai învioră. Tîrgul rămăsese în urmă, la stînga: mergeau aiurea. Vedenia cu ieslea se șterse, cele dintîi căsuțe acoperite cu stuh, ale satului, se împrăștiau printre îngrăditurile de nuiele. Cîțiva purcei fugiră, guițînd, din drum; un cîne se luă după el lătrînd amarnic; o femeie se întorcea de la

fîntînă cu o tivgă plină cu apă pe umăr. La poarta ţarinei stătură. Stăpînul său se scoborî, deschise poarta, căci jitarul lipsea, nu mai încălecă, îi aruncă dîrlogii peste oblîncul şăii de-i încordă gîtul, şi porni pe jos. În mijlocul satului, lîngă biserică, se opri. Ajunsese la crîşmă. Pe laviţe, femei, moşnegi şi cîţiva copilandri stau cu pieptul peste masă, cu capul sprijinit de mînă, cu ulcelele dinainte.

Stăpînul îl duse din dos, lîngă un gard, şi-i legă dîrlogii de un par.

Calul rămase singur. Întoarse capul după stăpînul care plecase grăbit. Primprejur nici un fir de iarbă, de fîn, nimic; nici un jgheab cu apă. Dincolo de gard, o mulţime de poloboace pline cu huştile borşului vărsat din ele. Din altă parte venea miros de oţet. Spre crîşmă se auzeau glasurile celor ce beau. În cătina de alături vrăbiile îl asurzeau.

Frînt de drum, înecat de colb, plecă în jos capul.

Deodată un zumzet uşor îi lovi auzul, şi în aceeaşi vreme un fior îl furnică în tot trupul.

O gîză mică, obosită să mai zboare aiurea, îi nimeri într-o nare. Calul se pregăti să sufle, s-o gonească, dar fără veste un miros de cîmp, de flori i se împrăștie pînă în suflet și-l răcori ca un izvor. Gîza își scuturase aripile pline de colbul de aur al florilor prin care zburase. Calul o lăsă, o simți cum iese și pornește, sprintenă, cu picioruşele mărunte, în susul frunții. Cu coada ochilor de-abia o zări, și strălucirea ei îi aduse aminte de sclipirea țintelor de argint de pe hamurile celor doi fugari. Apoi o văzu cum o ia de-a curmezișul pe lîngă ochiul lui; o simți cum merge deasupra pleoapei, înfiorîndu-l ușor, cum i se ridică pe gît, pe supt coamă, cum se suie pînă sus, lîngă ureche, și rămîne acolo, la umbră...

Mulțumit, calul își apropie genele și dormitează.

(1907)

E încă întuneric. Pământul e jilav de rouă, și brazdele, răsturnate, în ajun, de către fierul plugului, miroase a proaspăt. În văzduh, o rață sălbatecă zboară, furișîndu-se, măcăind speriată, ca alungată de glonț. Pe o grămadă de coceni, plugarul, rămas peste noapte în cîmp, doarme învelit cu niște saci; și mai încolo, boulenii treji, Duman și Joian, stau cuminți, cu gîturile întinse, așteptînd jugul. Dar departe, în sat, încep să cînte cucoșii, căci zorile prind să mijească. Lumina se cerne din ce în ce mai deasă, și-n vreme ce cununa cerului se luminează, pe pământ se deslușesc toate: satul; încolo, pe coastă, ca urnită din loc, pădurea; în fund, dealurile gemene, unul după altul, ca pe o scară.

Și-n cea dintîi clipă de revărsare a luminii, grija, care țîrîie în urechea plugarului ca un greier, îl scoală. Omul aruncă sacii la o parte, sare în picioare, își freacă ochii cu dosul mîini stîngi și cu dreapta își îndreaptă șalele. Apoi pornește spre boi. I-a înjugat... Slabi, de li se văd coastele ca niște arcuri supt piele, boii își încoardă mușchii, își potrivesc bine cerbicea în jug și pornesc, împlîntîndu-și picioarele ca niște țăruși de oțel. Și cum merg așa aud din urmă fîșîitul cuțitului cum intră în pămînt ca într-un miez de pîne, iar, uneori, glasul plugarului, cum îi îndeamnă și-i îndreaptă părintește:

— Cea, Duman, tată!

Ei îl ascultă ca niște copii; și, mereu, dîra neagră a brazdei se deapănă de la un capăt la altul al lanului ca pe un mosor.

Se luminează încet, încet, în pas cu boulenii parcă. E liniște. Un stol de grauri se lasă, pieziș, în apropiere. Razele soarelui își scutură, tremurînd, praful de aur în aer. Și boii simt, după cum e purtat plugul de coarne, că puterile stăpînului au mai slăbit:

— Hăis, Joian, tată!

Iar la glasul lui, răspunde, ca din niște dumbrăvi înflorite în adîncuri, ciripitul gîdilitor al ciocîrliei...

E cald. Pămîntul parcă fumegă. Grumazul lui Duman prinde să lucească de sudoare; jugul îl frige. Și din urmă glasul mai mîniat al stăpînului îl zorește:

— Hai, Duman, hai!

Boii nu trag nici mai tare, nici mai încet; căci cunosc ei cuvîntul nerăbdător și necăjit al stăpînului. Pășesc liniștiți, înțelepțește, și în ochii lor cuminți și negri parcă se răsfrînge și mai tare fața neagră a pămîntului scormonit de plug...

S-a încălzit de tot. Soarele frige. Duman parcă-și simte picioarele tremurînd, mai cu seamă dreptul dinainte, în copita căruia i-a intrat un piron mai acum cîtăva vreme. Îi e sete. Dar din urmă glasul aspru acum al stăpînului nu-i dă răgaz. Bouleanul e deprins, mai așteaptă încă ceva; și nu întîrzie mult: o vargă i se așterne pe spate, lăsînd o dungă peste pielea udă. Omul țipă:

— Sireace, sireace! Mînca-te-ar lupchii!

O albină, rătăcită, se ține morțiș de plugar, și el o alungă, înfuriat, cu mîna. Un graur s-a desprins din stol și s-a lăsat pe spetele lui Joian, care-l poartă, îngăduitor, ca pe-un prieten. Iar înaintea plugului, ca un vornicel ce arată calea, un cocostîrc pășește agale, privind cînd cu un ochi, cînd cu altul spre pămînt, înfigîndu-și uneori ciocul.

— O-ahoo!

Soarele s-a înfipt în creștetul cerului, și de acolo dogorește văzduhul. Țarina e încropită, ca și cum ar fi turnat cineva pe deasupra apă fiartă.

Boulenii răsuflă din greu. Împrejurul gîtului simt ca o zgardă de fier, urma jugului scos. Plugarul le-a dat o mînă de coceni, din cari ei de-abia aleg cîte unul. Un prichindel de copil i-a adus și omului de mîncare; o bucată de mămăligă cu ceapă. Dar decît mîncarea, odihna parcă e mai priincioasă. Omul face un sac mototol și-l pune supt cap.

Boulenii nu mai mănîncă; prichindelul le-a adus o oală cu apă, în care nici nu le

intră bine botul. Apoi rămîn așa, cu puterile sleite, supt arșița soarelui. Graurii, cocostîrcul au zburat. Au rămas ei singuri în cîmp.

În dreptul lui Duman doarme plugarul, cu fața arsă, bătut de razele fierbinți ale soarelui, ale căror împunsături îi scot broboane de sudoare. Duman se uită la dînsul, și de la dînsul își poartă privirea la umbra ce o aruncă el singur pe pămînt, la umbra care parcă se topise din el, de i se așternuse, moale ca o ceață, la picioare.

Și parcă înțelege, parcă simte, parcă în mintea lui se face deodată o lumină omenească: pornește cu pași grei, se apropie de stăpîn, pînă cînd îl învelește în umbra trupului lui trudit, ca într-o pînză răcoroasă. Apoi, cu ochii închiși, bouleanul rămîne în soare, încremenit, cu genunchiul piciorului drept îndoit, gata să urnească iarăși plugul pe brazdă.

(1909)

FRUNZA

Lui Cristinel

S-a desfăcut din mugur, într-o dimineață caldă a începutului de primăvară. Cea dintîi rază de soare s-a împletit pe dînsa ca o sîrmă de aur, făcînd-o să tremure de fericirea unei asemenea atingeri. Ziua întîi i s-a părut scurtă, și apropierea nopții o mîhni. Lumina se stinse, răcoarea o făcu să se zgribulească, să se vîre între celelalte și să aștepte, ațipind, pînă a doua zi, venirea soarelui.

Cu ce revărsare de strălucire se ridică stăpînitorul lumii pînă sus, pe cer! Raza se scoborî din nou, și toată ziua, încălzită, frunza se scăldă în albastrul văzduhului.

În scurtă vreme se desfăcu mare, verde, mai frumoasă ca toate, mai sus decît cele-

lalte, tocmai în vîrf. De deasupra îi cădea lumină, dedesupt se ridica, pînă la ea, mireasma crinilor albi, singuratici, cu potirul plin de colbul aurului mirositor.

Un ciripit străin o miră. Și cea dintîi rîndunică, venită de departe, tăie albastrul ca o săgeată, înconjură copacul de cîteva ori cu strigăte de bucurie, apoi se așează pe streașina casei, cîntînd mereu...

Dar într-o dimineață raza de soare nu mai veni. Cerul rămase acoperit de nori. Cea dintîi picătură de ploaie o izbi rece, greoaie. Cîteva zile a plouat. Nici rîndunele nu se mai vedeau. Dar mirosul crinilor, seara, se împrăștia puternic, umed: o amețea.

După zilele acestea, lipsite de scînteiere, soarele răsări, într-o dimineață înfocat, vărsînd parcă flăcări, încălzind totul în cîteva clipe. Raza o fripse. În după-amiaza zilei acesteia, o păsărică cu pene verzi și galbene, un scatiu, veni, moleșit de căldură, de se furișă supt dînsa, la umbră, la adăpost. Și frunza se bucură, acoperi cum putu mai bine păsărica; iar aceasta ciripi, întîi înăbușită,

din gușă, apoi mai prelung, mai dulce, cum nu auzise frunza cîntec.

Și în fiecare zi paserea venea să se ascundă de căldura cotropitoare, în fiecare zi frunza o ferea, și seara cîntecul se împrăștia vesel.

Cît n-ar fi dat acuma frunza pe o picătură de ploaie! Dar norii fugeau goniți de vînturile din înălțimi; cerul de sticlă, înflăcărat, uscase totul. Crinii nu mai miroseau; cînd și cînd, rozeta, care își scutura sămînța coaptă, împrăștia mireasma ei în zorii unora din dimineți. Prea multă lumină, prea multă căldură.

Nopțile senine, cu crai nou, cerul spuzit de stele o fermecau. Ar fi vrut să fie veșnic noapte...

Paserea venea mereu, cîteodată și noaptea rămînea acolo, ațipind, cu căpușorul supt aripă.

Și trecu mult pînă ce, odată, vîntul de toamnă începu să bată. Zilele erau mai răcoroase, nopțile mai reci; cerul arareori curat. Puternic suflă vîntul tomnatic! Apusurile erau ca sîngele și parcă înroșeau și pămîntul. Frunza își simți puterile slăbite; cu greu

putea să ție piept vîntului, care o clătina în toate părțile; cîteva tovarășe, smulse, fluturară prin aer, apoi fuseseră duse departe.

Paserea îi venea mai rar, nu mai cînta, și asta o mîhnea cumplit.

Frunza tînjea, se îngălbenea; celelalte, de pe același copac, parcă se îngălbeniseră și mai repede. Începură să cadă. Frunza auzea mereu, de acolo, din vîrf, foșnetul cobitor al tovarășelor ce o părăseau, strecurîndu-se ușor, ca o șoaptă, ca o rugăciune, așternîndu-se jos, într-un lăvicer pe deasupra căruia vîntul alerga grăbit.

De dimineață pînă seara, și noaptea, frunzele cădeau într-una. Unele mai repezi, altele mai domoale, legănîndu-se în aer ca o aripă de fluture, aninîndu-se de ramuri ca cerînd ajutor; numai într-un tîrziu, dîndu-se învinse, cădeau, îngropîndu-se între celelalte.

Într-o dimineață se sperie. În tot copacul rămăsese numai ea! Ramurile goale se loveau unele de altele, tremurînd ca de frig. Deasupra, cerul cu nori greoi ca de bumbac; în largul

lui, stoluri întregi de paseri plecau în șir; atunci băgă de seamă că și cuiburile rîndunelelor rămăseseră goale.

Un fior o străbătu și se gîndi la paserea care nu o văzuse de cîteva zile. În clipele acestea, cînd parcă se cutremura la gîndul că poate și dînsa va trebui să se desprindă, să moară, ca și celelalte, vederea prietenei pe care o adăpostise atîta i-ar fi fost de ajutor.

Și paserea parcă auzi chemarea tovarășei de altădată; veni, dar se opri puțin pe o altă ramură ca și cînd n-ar fi cunoscut locul obișnuit în care cîntase; apoi își luă zborul și, în trecerea grăbită, fără să întoarcă măcar capul, lovi cu vîrful aripei frunza care, de-abia mai ținîndu-se, căzu la rîndul ei.

Și lăvicerul de jos nu se mai îngroșă, din ce fusese, cu această, cea din urmă, moartă.

(1907)

O RAZĂ

S-a desprins raza din ghemul ei de aur și a rătăcit prin senin. Și-n întîia zi, tremurătoare, caută pe ce să se oprească.

Într-o poiană din mijlocul unei păduri găsi urma copitei unui cerb plină ochi de apa ploilor. Vroi să se strecoare în unda rece, dar în clipa aceea, un biet lup slab de i se vedeau coastele, dădu buzna dintr-un desiș, se repezi, sorbi apa, turbură ce mai rămase, apoi se prăbuși în cealaltă margine a pădurii, după o căprioară care tocmai trecea.

Raza călători mai departe.

Munți, dealuri, văi: ai ce cutreiera în lume cînd te-ai așternut la drum.

Pe-un cîmp, o grămadă de oameni prăfuiți, osteniți, aduși de șale, merg delaolaltă. Pe umeri de-abia își duc puștile cu spăngile ascuțite. Raza îi urmărește; ar vrea să se înfășoare ca o sîrmă de aur împrejurul spăngii călătorului celui mai obosit, rămas în urmă. Dar, deodată, un sunet de goarnă răzbate pînă în adîncuri. Călătorii se opresc, își îndreaptă trupurile, privesc, iscoditori și crunți, înainte, scot puștile, și-ntr-o clipă, dimpotriva lor alți oameni se arată. O clipire: dușmanii se aruncă unii spre alții, puștile răzbubuie, spăngile se-nroșesc în piepturi. Călătorul obosit din urmă, însetat adineoarea poate ca și lupul din pădure, acum e și el o fiară. Pe luciul de oțel al puștii lui se prelinge sîngele.

Înfiorată, raza călătorește mai departe. Cînd vrei să rătăcești, ai unde. Așa, raza ajunge deasupra unui tîrg.

Într-o casă mare, bogată, într-un salon, o mulțime de femei și de bărbați sorb ceaiul aromat. Rîs, vorbă; și-un vals molatec se desprinde de pe clapele pianului, supt dege-

tele subțiri și albe ale cîntăreței. Ce mîini frumoase! Iar la degetul cel mic, o piatră prețioasă, un diamant, parcă atrăgea raza: din înalt, ea se scoboară, și-n clipa ceea degetul fetei pare că fulgeră de focuri. Uimită, mîndră, cîntăreața se oprește, frînge cîntecul și se uită cu îngîmfare împrejur:

— Uitați-vă la diamantul meu, zice celor din odaie.

Dar raza se furișează, și ochii tuturor privesc răutăcioși.

Mai departe. Un colț curat, senin și liniștit nu e pe lumea aceasta?

Într-alt tîrg, într-o mahala sărăcăcioasă, la o colibă. Fereastra mică e deschisă; lîngă fereastră, mama, cu fața suptă de neodihnă, își leagănă copilașul bolnav pe genunchi. Micuțul stă cu ochișorii verzi deschiși, pieptul mai nu i se ridică, buzele albe nu se pot mișca. Se gîndește mama: cîte necazuri, cîte nădejdi, și acum! Și cum gîndea astfel, o lacrimă, curată ca un mărgăritar, îi izvorăște din ochi,

mamei, și i se anină de geană. Și-atunci raza pribeagă se topi în lacrimă și-o polei.

Iar copilașul, care de mult nu se mai înviorase, o zări, întinse mînușița spre obrazul mamei și zîmbi ușor.

(1910)

CUPRINS

Cît un fir de neghină 5
Gîndăcelul 9
Sărăcuțul!... 13
Călătoare 17
Cîntărețul 23
Hoinar 26
În curtea mea 33
Cioc! Cioc! Cioc! 38
Mai sus! 43
Nedespărțite 46
Vulturul 50
Cucoșul 54
Luptătorii 58
Mărinimie 63
Singuratecii 65
Cînd stăpînul nu-i acasă!... 67
Grivei 71
Fricosul 76
Căprioara 80
Gîza 83
Tovarășii 88
Frunza 93
O rază 98

Redactor responsabil : VINICIU GAFIȚA
Tehnoredactor : ELENA GARĂJĂU

Dat la cules 17.01.1968 Bun de tipar 06.04.1968. Apărut 1968. Comanda nr. 8405. Tiraj 114.200. Hîrtie tipar înalt B 63 g/m² 700×1000/32. Coli editoriale 2. Coli de tipar 3,25. A. 12.262. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 R—93.

Tiparul executat sub comanda nr. 80 076 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România.

Lei 1,50